

ŠTÁTNA ŠKOLSKÁ INŠPEKCIA
Staré grunty 52, 841 04 Bratislava 4

**Kompenzačné
a špeciálne učebné pomôcky**

**pre deti a žiakov
so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími
potrebami**

Interný metodický materiál ŠŠI

<http://www.ssiba.sk>

Bratislava 2012
(Aktualizácia 2014)

Obsah

Úvod	3
1. Kompenzačné a špeciálne učebné pomôcky	4
1.1 Kompenzácia, kompenzačné pomôcky	4
1.2 Kompenzačné a špeciálne učebné pomôcky v právnych predpisoch	6
1.3 Aké kompenzačné pomôcky žiak potrebuje	9
1.4 Ako škola získa kompenzačné pomôcky	10
2. Deti a žiaci so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami	11
3. Kompenzačné a špeciálne učebné pomôcky podľa druhu zdravotného znevýhodnenia	12
3.1 Deti a žiaci s mentálnym postihnutím	12
3.2 Deti a žiaci so sluchovým postihnutím	14
3.3 Deti a žiaci so zrakovým postihnutím	16
3.4 Deti a žiaci s telesným postihnutím	20
3.5 Deti a žiaci s narušenou komunikačnou schopnosťou	22
3.6 Deti a žiaci s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami	26
3.7 Deti a žiaci a viacnásobným postihnutím	28
3.8 Deti a žiaci chorí alebo zdravotne oslabení	31
3.9 Žiaci s vývinovou poruchou učenia	33
3.10 Žiaci s poruchou aktivity a pozornosti	37
3.11 Žiaci s poruchou správania	39
4. Pomôcky pre deti a žiakov s nadaním	41
5. Pomôcky pre deti a žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia	43
6. Imigranti	48
Skratky	49
Zdroje	50

Úvod

S deťmi a žiakmi so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami sa v súčasnosti nestretáva len špeciálny pedagóg v špeciálnej škole a špeciálnej triede, ale aj učiteľ v materskej škole, v základnej alebo v strednej škole, či riaditeľ školy.

Metodický materiál chce objasniť najmä

1. kto sú žiaci so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami,
2. čo sú špeciálne učebné a kompenzačné pomôcky,
3. kto potrebuje kompenzačné pomôcky,
4. aké pomôcky potrebuje žiak s určitým druhom zdravotného znevýhodnenia, žiak s nadaním, žiak zo sociálne znevýhodneného prostredia,
5. ako môže škola pomôcky získať.

Text sa zameriava aj na niektoré otázky, ktoré mnohým pedagógom nie sú celkom jasné:

 kto je žiak zo sociálne znevýhodneného prostredia so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami,

 aký je rozdiel medzi žiakom s poruchou správania a s poruchami aktivity a pozornosti, na ktorých vyučovacích hodinách sa prejavujú vývinové poruchy učenia a pod.

Snahou bolo uviesť v texte a usporiadať všetky v súčasnosti dostupné špeciálne pomôcky, ale ich počet nikdy nebude úplný, pretože stále pribúdajú firmy s novými nápadiami a novými pomôckami.

1. Kompenzačné a špeciálne učebné pomôcky

1.1 Kompenzácia, kompenzačné pomôcky

Kompenzácia, podľa slovníka cudzích slov, je náhrada, odškodnenie, vzájomné vyrovnanie, vyváženie určitého defektu alebo nedostatku, prekonanie pocitu menejcennosti. Je to tiež súhrn špeciálnopedagogických postupov, ktorými sa zlepšuje a zdokonaľuje výkonnosť iných funkcií než sú postihnuté funkcie.

Žiaci so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (ŠVVP), predovšetkým žiaci so zdravotným znevýhodnením, potrebujú okrem bežných učebných pomôcok aj špeciálne pomôcky - kompenzačné.

Kompenzačné pomôcky **umožňujú** žiakovi so zdravotným znevýhodnením vykonávať činnosti, ktoré by bez ich použitia nemohol uskutočňovať sám, činnosť by bola spojená s veľkou námahou, trvala by omnoho dlhší čas.

Úlohou kompenzačných pomôcok je zlepšiť žiakom život, umožniť im pohyb, dorozumievanie, uľahčiť učenie.

Učebné pomôcky a technické prostriedky, ktoré znázorňujú učivo v rámci výchovno-vzdelávacieho procesu, **sa využívajú pre všetkých žiakov**, intaktných i žiakov so ŠVVP. Patria sem učebnice, iné textové pomôcky, obrazy, trojrozmerné predmety, didaktická technika vrátane informačných a komunikačných technológií.

Pre niektorých žiakov so zdravotným znevýhodnením sú neodmysliteľné **špeciálne pomôcky**. Sú to **rehabilitačné, ortopedické, kompenzačné, korekčné a stimulačné pomôcky**. Medzi technickými prostriedkami, učebnými a kompenzačnými pomôckami nie je presná hranica.

Ortopedické pomôcky nahrádzajú funkciu poškodenej alebo neexistujúcej časti tela alebo zakrývajú defekt. Žiaci s telesným postihnutím používajú: protézy, ortopedickú obuv, rôzne fixačné a korekčné pomôcky.

Rehabilitačné pomôcky naprávajú defekt, uspôsobujú postihnutý orgán na činnosť, čiastočne obnovujú jeho funkciu (všeobecne používané sú lopty a loptičky, skladačky, suchý bazén, fit lopta, bicykel a i.). Žiaci s postihnutím ich využívajú na precvičovanie tela a postihnutých končatín. Patria sem: barly, invalidný vozík, okuliare, lupa, texty písané bodovým písmom, načúvací prístroj.

Kompenzačné pomôcky nahrádzajú nedostatočne rozvinuté alebo narušené funkcie tým, že využívajú zachované funkcie. Patria sem: upravené nástroje, upravené pomôcky, protéza, modifikovaný počítač, stimulačné pomôcky (sústava hračiek, Lego Dacta a pod.).

Každý žiak so ŠVVP nepotrebuje kompenzačné pomôcky, ich použitie závisí od druhu a stupňa zdravotného znevýhodnenia. Napr. žiaci so zrakovým postihnutím potrebujú kompenzačné pomôcky pri písaní a čítaní, žiaci so sluchovým postihnutím pri verbálnej komunikácii, žiaci s telesným postihnutím na mobilitu, pri ochrnutí horných končatín pomôcky na uchopenie, manipuláciu.

K pomôckam pre žiakov so zdravotným znevýhodnením využívaným **počas vyučovania** alebo pri overovaní vedomostí patria aj:

- upravené učebné materiály (používané vo výchovno-vzdelávacom procese alebo pri maturitnej skúške),
- špeciálne učebnice, pracovné zošity, pracovné listy,
- **pomôcky v pracovni školského špeciálneho pedagóga,**
- slovníky, pravidlá slovenského pravopisu, kalkulačka pre žiakov s vývinovými poruchami učenia **v čase, kedy ich nesmú používať ostatní žiaci** (napr. pri bežnom overovaní vedomostí, pri testovaní žiakov 9. ročníka ZŠ, pri maturitnej skúške).

Veľkou pomocou je **špeciálne upravený učebný text**. Pedagóg môže učebný text pre žiaka upraviť

z formálnej stránky (upraví veľkosť písma, zvýrazní text, člení ho kvôli lepšej prehľadnosti, orientácii alebo zrozumiteľnosti, oddelí a zvýrazní otázky, zvýrazní podstatu podčiarknutím alebo tučným písmom, žiak zapisuje odpoveď rovno do testu, nie do odpoved'ového hárka, učiteľ prepíše text do bodového písma a pod.)

alebo

z obsahovej stránky (upraví alebo nahradí úlohu vhodnejšou, obrázok nahradí slovným opisom, vynechá graf, schému a pod.) podľa druhu a stupňa poruchy, postihnutia.

Pre žiaka **na 1. stupni ZŠ** je upraveným učebným textom napr. papier s predpísanými písmenami, slovami, textom, s nalepenými obrázkami, vložený do fólie, na ktorú žiak ceruzkou, perom alebo fixom dopisuje, dokresľuje.

Pre žiaka **na 2. stupni ZŠ alebo na SŠ** môže pedagóg upraviť text, ktorý sa má žiak naučiť, cvičenie alebo test, ktoré má vypracovať, miesto diktátu pripraví text na dopĺňanie a pod.

K **špeciálnym učebniciam, pracovným listom a pracovným zošitom** patria napr. učebné materiály pre žiakov s vývinovými poruchami učenia zakúpené v špeciálnych predajniach s pomôckami pre žiakov so ŠVVP, učebnice a pracovné listy na rozvíjanie komunikačnej zručnosti, Jazyk a reč – obrázkový a metodický materiál na podporu správneho vývinu reči, knihy s bodovým písmom a pod.

Terminologická nejednotnosť

Niektoré zdroje používajú termín špeciálne pomôcky, v rámci nich rozlišujú kompenzačné a ďalšie pomôcky, iné zdroje všetky pomôcky pre žiakov so ŠVVP (žiakov so zdravotným znevýhodnením, s nadaním, aj zo sociálne znevýhodneného prostredia), nazývajú kompenzačné, ďalšie zdroje hovoria o kompenzačných pomôckach len v súvislosti so žiakmi so zdravotným znevýhodnením. Niektoré pramene nazývajú kompenzačnými pomôckami len tie, ktoré sú zhotovené v továrni a štát na ne žiakovi prispieva, ďalšie pramene považujú všetky pomôcky, ktoré žiak so zdravotným znevýhodnením v škole používa, za kompenzačné (kalkulačka, slovník, pravidlá slovenského pravopisu, gramatické tabuľky...). To, čo jeden autor nazýva kompenzačnými pomôckami, iný autor nazýva špeciálnymi učebnými pomôckami.

1.2 Kompenzačné a špeciálne učebné pomôcky v právnych predpisoch

Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím. Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 317/2010 Z. z.

Medzinárodná zmluva, ktorá má podľa čl. 7 ods. 5 Ústavy Slovenskej republiky prednosť pred zákonmi, s platnosťou od 25. 06. 2010.

Zmluvné strany sa zaväzujú zabezpečiť a podporovať plné uplatňovanie všetkých ľudských práv a základných slobôd pre všetky osoby so zdravotným postihnutím bez akéhokoľvek diskriminovania na základe zdravotného postihnutia. Na tento účel sa zmluvné strany zaväzujú... **poskytovať osobám so zdravotným postihnutím prístupné informácie o pomôckach na mobilitu**, o zariadeniach a podporných technológiách vrátane nových technológií, ako aj o iných formách pomoci, o podporných službách a zariadeniach (čl. 4 Všeobecné záväzky ods. 1 písm. h).

Zmluvné strany prijímajú účinné opatrenia na zabezpečenie osobnej mobility s najväčšou možnou nezávislosťou pre osoby so zdravotným postihnutím, a to aj tým, že

- a) **uľahčia osobnú mobilitu osôb so zdravotným postihnutím** takým spôsobom a v takom čase, aký si zvolia ony samy, a to za prijateľné ceny;

- b) **uľahčia prístup osôb so zdravotným postihnutím ku kvalitným pomôckam na mobilitu**, k zariadeniam, k podporným technológiám, k rôznym formám živej asistencie a k sprostredkovateľom, a to aj zabezpečením ich finančnej dostupnosti;

- c) zabezpečia vzdelávanie zamerané na získanie zručnosti vo veci mobility pre osoby so zdravotným postihnutím a pre odborný personál pracujúci s osobami so zdravotným postihnutím;

- d) **budú motivovať subjekty, ktoré vyrábajú pomôcky na mobilitu, zariadenia a podporné technológie**, aby brali do úvahy všetky aspekty mobility osôb so zdravotným postihnutím (čl. 20 Osobná mobilita).

Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov uvádza, že štátne vzdelávacie programy obsahujú osobitosti a podmienky na výchovu a vzdelávanie detí a žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, najmä materiálne a personálne, vrátane **špeciálnej kompenzačnej, rehabilitačnej, didaktickej a audiovizuálnej techniky** vyžadovanej

vzhľadom na príslušný druh a stupeň zdravotného postihnutia (§ 6 ods. 4 písm. p).

Výchova a vzdelávanie v školách pre žiakov so zdravotným znevýhodnením sa uskutočňuje s využitím **špeciálnych učebných pomôcok a kompenzačných pomôcok**, ktoré spolu s učebnicami a **špeciálne upravenými učebnými textami** podľa špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb dieťaťa alebo žiaka poskytuje bezplatne škola, v ktorej sa vzdeláva (§ 95 ods. 4).

Dieťa so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami alebo žiak so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami má právo používať pri výchove a vzdelávaní **špeciálne učebnice a špeciálne didaktické a kompenzačné pomôcky**; nepočujúcim deťom a žiakom sa zabezpečuje právo na vzdelávanie s použitím posunkovej reči nepočujúcich ako ich prirodzeného komunikačného prostriedku, nevidiacim deťom a žiakom sa zabezpečuje právo na výchovu a vzdelávanie s **použitím Braillovoho písma**; deťom a žiakom s narušenou komunikačnou schopnosťou sa zabezpečuje právo na výchovu a vzdelávanie prostredníctvom náhradných spôsobov dorozumievania (§ 144 ods. 3).

Centrum špeciálno-pedagogického poradenstva sa podieľa na **zabezpečovaní kompenzačných, reedukačných a špeciálnych učebných pomôcok** deťom so zdravotným postihnutím vrátane detí s vývinovými poruchami podľa ich individuálnych potrieb, **učí ich tieto pomôcky využívať a prehodnocuje ich účinnosť využívania u užívateľa** (§ 133 ods. 4).

Zákon č. 597/2003 Z. z. o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení v znení neskorších predpisov

Ministerstvo môže prideliť v rámci kapitoly ministerstva na žiadosť zriaďovateľa verejnej školy, verejnej materskej školy a verejného školského zariadenia o financovanie rozvojového projektu účelovo finančné prostriedky na realizáciu predloženého rozvojového projektu. Žiadosť predkladá zriaďovateľ ministerstvu prostredníctvom príslušného krajského školského úradu. Výzvy na podanie žiadosti o financovanie rozvojového projektu zverejňuje ministerstvo na svojom webovom sídle v priebehu kalendárneho roka. Rozvojové projekty sú projekty zamerané na rozvoj výchovy a vzdelávania v oblasti

- a) informačných a komunikačných technológií,
- b) jazykových znalostí,
- c) **modernizácie a obnovy kompenzačných pomôcok pre žiakov so ŠVVP,**
- d) modernizácie a obnovy učebných pomôcok,
- e) zdravého životného štýlu,
- f) životného prostredia,
- g) **nákladov na vybavenie rozvíjania manuálnych zručností,**
- h) modernizáciu materiálno-technického zabezpečenia (§ 4d ods. 1).

Vyhláška MŠ SR č. 307/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní žiakov s intelektovým nadaním uvádza, že individuálny vzdelávací program intelektovo nadaného žiaka obsahuje základné informácie o žiakovi, o osobitostiach jeho diagnózy a prognózy na výchovno-vzdelávací proces, o učebných postupoch a organizácii vzdelávacieho procesu, o učebných plánoch a učebných osnovách, **prípadne o zabezpečení kompenzačných pomôcok, špeciálnych učebných pomôcok, učebných materiálov** a personálnej pomoci (§ 4 ods. 4).

Vyhláška MŠ SR č. 325/2008 Z. z. o školských zariadeniach výchovného poradenstva a prevencie uvádza, že materiálno-technické zabezpečenie poradenského zariadenia musí byť v súlade s jeho zameraním. Súčasťou **materiálno-technického zabezpečenia poradenského zariadenia** je aj vybavenie počítačovou technikou s pripojením na internet a technické prostriedky potrebné na vytváranie alebo rozmnožovanie písomných alebo obrazových materiálov pre prácu s dieťaťom, jeho zákonným zástupcom alebo zamestnancom škôl a školských zariadení a na metodickú činnosť, ako aj primerané materiálne vybavenie v priestoroch s bezbariérovými stavebnými úpravami, účelne zariadených na vykonávanie individuálnej a skupinovej odbornej činnosti s deťmi (§ 6 ods. 1).

Súčasťou materiálno-technického zabezpečenia v centre špeciálno-pedagogického poradenstva sú **kompenzačné pomôcky a reedukačné a špeciálne učebné pomôcky určené na poskytovanie deťom a školám**, v zdrojovom centre aj kompenzačné a reedukačné pomôcky a špeciálne učebné pomôcky určené **na zapožičiavanie iným centráм špeciálno-pedagogického poradenstva a školským špeciálnym pedagógom** (§ 6 ods. 2).

Zdrojové centrum je vybavené aj na **vyškolenie a zaciak zamestnancov poradenských zariadení, ďalších zložiek systému výchovného poradenstva a prevencie, pedagogických zamestnancov a ďalších zamestnancov škôl a školských zariadení, ktoré sú zamerané na účelné používanie kompenzačných pomôcok a reedukačných a špeciálnych učebných pomôcok** (§ 6 ods. 5).

Vyhláška MŠ SR č. 318/2008 Z. z. o ukončovaní štúdia na stredných školách v znení neskorších predpisov

Vyhláška v § 14 uvádza úpravy maturitnej skúšky pre žiakov so zdravotným znevýhodnením, v V. časti určuje úpravy maturitnej skúšky pre žiakov s jednotlivými druhmi postihnutí. Rozdeľuje žiakov so zdravotným znevýhodnením na 3 skupiny podľa miery obmedzenia pri práci s textom a popisuje úpravy maturitnej skúšky pre žiakov s jednotlivými druhmi postihnutí – úpravy externých testov, písomných prác a maturitných zadaní.

Vyhláška MŠ SR č. 649/2008 Z. z. o účele použitia príspevku na žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia v znení neskorších predpisov

Príspevok na skvalitnenie podmienok na výchovu a vzdelávanie žiakov so SZP možno použiť na odmeňovanie asistentov učiteľa pre žiakov zo SZP, na vybavenie miestnosti určenej na prípravu žiakov zo SZP na vyučovanie didaktickou technikou a učebnými pomôckami, nákladov spojených s účasťou žiakov na aktivitách podľa osobitného predpisu, spojených so vzdelávaním žiakov v špecializovaných triedach, spojených so zabránením prenosu nákazy prenosného ochorenia, ktorým je pedikulóza (§ 1 písm. a), b), c), d), e).

Pedagogicko-organizačné pokyny

V prípade dyskalkúlie sa pri súhrnnom vyjadrení hodnotenia známku berú do úvahy výkony, ktoré žiak dosahuje s pomocou **kompensačných pomôcok – kalkulačka, tabuľky, vzorce, vzory príkladov a pod.** (časť 2.2 Základné školy, bod 20 POP 2003/2004).

MŠ SR schválilo **učebnú pomôcku Program DysCom SK** pod č. CD-2007-23443/47459-1:914 s platnosťou od 1. februára 2008 a odporúča jej používanie pri výchovno-vzdelávacej a poradenskej činnosti so zameraním na žiakov so ŠVVP a žiakov s ťažkosťami s osvojovaním čítania a písania v školách a poradenských zariadeniach (2.1 Všeobecné pokyny bod 21 POP 2008/2009).

V špeciálnych školách zvyšovať kvalifikovanosť a odbornosť vyučovania, vo výchovno-vzdelávacom procese využívať didaktické a **kompensačné pomôcky** a informačno-komunikačné technológie (2.5.3 Špeciálne školy, špeciálne triedy bod 21 POP 2010/2011).

Počas vyučovania zadávať žiakom úlohy podporujúce vzájomnú spoluprácu a pomoc, zaraďovať kooperatívne vyučovanie, relaxačné prestávky, rozvíjať sebahodnotenie žiakov, využívať slovné hodnotenie, rozvíjať kompetencie v oblasti digitálnej gramotnosti, **používať kompenzačné pomôcky, najmä u žiakov s viacnásobným postihnutím** (2.5. Špeciálne školy, špeciálne triedy bod 13 POP 2014/2015).

Koncepcia výchovy a vzdelávania detí so zdravotným postihnutím schválená MŠ SR 18.12.2000 na obdobie do roku 2015

Na pôde špeciálnych škôl sa budú verifikovať nové metódy a formy výchovy a vzdelávania postihnutých, tvoriť a overovať nové učebnice, **kompensačné a reedukačné pomôcky** a pod. Doriešiť problematiku **prípravy a tvorby učebníc pre zrakovo postihnutých**, aby boli v plnom rozsahu využiteľné u integrované vzdelávaných postihnutých žiakov. Zabezpečovať **študijné texty pre ťažko zrakovo postihnutých a nevidiacich v slovenskom znakovom kóde Braillovo bodového písma** (bod 2.6).

Pri výchove a vzdelávaní ťažko zdravotne postihnutých venovať osobitnú pozornosť **rozvoju kompenzačných mechanizmov** minimalizujúcich negatívne dôsledky ťažkého zdravotného postihnutia (bod 2.8).

Potrebné je podporovať individuálne štúdium v domácom prostredí aj **s využitím audiovizuálnej techniky, kompenzačných pomôcok, počítačov a televízie** prostredníctvom komplexu služieb zariadení špeciálnopedagogického poradenstva (bod 2.9).

Okrem učebníc a pracovných listov pre zrakovo postihnutých zabezpečovať tvorbu študijných textov (tabuľky, mapy, slovníky) aj v elektronickej podobe a v slovenskom znakovom kóde Braillovo bodového písma (bod 4.1).

Podporiť elektronické spracovanie slovníka posunkovej reči v spojitosti s činnosťou a výrazmi v slovenskom a anglickom jazyku. Podporiť tvorbu slovníkov posunkovej reči a učebníc s aplikáciou posunkovej reči v jednotlivých predmetoch (bod 4.3).

1.3 Aké kompenzačné pomôcky žiak potrebuje

Či žiak potrebuje kompenzačné pomôcky a aké pomôcky sú preňho vhodné, uvádzajú

- a) **správa z jeho špeciálnopedagogického alebo psychologického vyšetrenia;** podľa Pokynov na vyplnenie formulára Návrh na prijatie žiaka so ŠVVP do špeciálnej školy, do špeciálnej materskej školy, do materskej školy, do základnej školy a do strednej školy schváleného MŠ SR pod č. CD-2008-17271/37405-1:914 by mala správa špeciálneho pedagóga obsahovať aj informácie o navrhovaných kompenzačných pomôckach (časť II. D 1),
- b) jednotlivé **vzdelávacie programy pre žiakov podľa druhu zdravotného znevýhodnenia** schválené MŠ SR pod č. CD-2008-18550/39582-1:914,
- c) metodický materiál O. Németha **Úprava a tvorba textov a ilustrácií pre zrakovo postihnutých žiakov** schválený MŠ SR pod č. 317/97-153 (zásady pri tvorbe špeciálnych učebných textov),
- d) pokyny k **Testovaniu žiakov 9. ročníka ZŠ T9-2014** (úpravy textu a pomôcky pre týchto žiakov povolené počas testovania),
pri overovaní vedomostí v ZŠ má mať žiak so ŠVVP možnosť používať rovnaké pomôcky ako pri Testovaní 9.
- e) **vyhláška MŠ SR č. 318/2008 Z. z. o ukončovaní štúdia na stredných školách** v znení neskorších predpisov (rozdelenie žiakov so zdravotným znevýhodnením na 3 skupiny podľa miery obmedzenia pri práci s textom, úpravy maturitnej skúšky pre žiakov s jednotlivými druhmi zdravotného znevýhodnenia),
pri overovaní vedomostí v SŠ má mať žiak možnosť počas celého stredoškolského štúdia používať rovnaké pomôcky ako pri maturitnej skúške.

Ak žiak potrebuje kompenzačné pomôcky a vzdeláva sa formou školskej **integrácie**, potreba použitia kompenzačných pomôcok **sa zapracuje do jeho individuálneho výchovno-vzdelávacieho programu.**

1.4 Ako škola získa kompenzačné pomôcky

Kompenzačné a špeciálne učebné pomôcky škola

- **zakúpi,**
- **získa prostredníctvom sponzorov,**
- získa od zručných a ochotných **rodičov** detí so zdravotným znevýhodnením, prípadne ďalších rodičov (napr. svojpomocne zhotovené polohovacie lavice, ležadlá, špeciálny nábytok),

- získa **pomocou zriaďovateľa** (podľa § 6 ods. 3 písm. c), § 9 ods. 4 zákona č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov obec a samosprávny kraj vytvárajú podmienky na zabezpečenie výchovy a vzdelávania žiakov so ŠVVP v školách a v školských zariadeniach, ktorých sú zriaďovateľmi),
- **požičia z poradenského zariadenia** pre konkrétneho žiaka, klienta zariadenia (podľa § 133 ods. 4 školského zákona sa centrum špeciálno-pedagogického poradenstva podieľa na zabezpečovaní kompenzačných, reedukačných a špeciálnych učebných pomôcok deťom so zdravotným postihnutím vrátane detí s vývinovými poruchami podľa ich individuálnych potrieb, učí ich tieto pomôcky využívať a prehodnocuje ich účinnosť využívania u užívateľa),
- **modernizuje a obnoví** existujúce pomôcky (podľa § 4d ods. 1 písm. c) zákona č. 597/2003 Z. z. o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení v znení neskorších predpisov ministerstvo môže prideliť finančné prostriedky na realizáciu predloženého rozvojového projektu v oblasti modernizácie a obnovy kompenzačných pomôcok pre žiakov so ŠVVP),
- pomôcky **vlastní žiak** (finančný príspevok na kompenzačné pomôcky uvádza opatrenie MPSVaR SR č. 7/2009 Z. z., ktorým sa ustanovuje zoznam pomôcok a maximálne zohľadňované sumy z ceny pomôcok).

2. Deti a žiaci so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami

V školách sa vzdelávajú okrem intaktných detí/žiacov aj **deti/žiaci so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami**.

Sú to deti/žiaci, ktorí kvôli svojmu zdravotnému znevýhodneniu, nadaniu alebo vývinu v sociálne znevýhodnenom prostredí

potrebujú

úpravu podmienok, obsahu, foriem, metód a prístupov vo výchove a vzdelávaní.

Úprava je potrebná na to, aby sa rozvinuli schopností dieťaťa/žiaka, jeho osobnosť, aby dieťa/žiak dosiahol primeraný stupeň vzdelania a primerané začlenenie do spoločnosti.

Žiak je vtedy považovaný za žiaka so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, ak sa zúčastnil **vyšetrenia v zariadení výchovného poradenstva a prevencie** a tu mu boli diagnostikované špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby.

Žiaci so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami sa delia na **tri kategórie** - na žiakov **so zdravotným znevýhodnením, žiakov s nadaním a žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia.**

(§ 2 písm. i – q), § 94, § 103, § 107 školského zákona)

Porucha je odchýlka od normy, má reparabilný charakter a získava sa počas života. Dieťa/žiak s **postihnutím** má viac alebo menej trvalé telesné, sluchové, zrakové, rozumové alebo rečové postihnutie. (Vašek)

3. Kompenzačné a špeciálne učebné pomôcky podľa druhu zdravotného znevýhodnenia

Deti a žiaci so zdravotným znevýhodnením

Prvú kategóriu detí a žiakov, ktorí vyžadujú úpravu podmienok výchovno-vzdelávacieho procesu, tvoria **deti a žiaci so zdravotným znevýhodnením**.

Sú to

deti a žiaci **so zdravotným postihnutím**:

- deti/žiaci s mentálnym postihnutím,
- deti/žiaci so sluchovým postihnutím,
- deti/žiaci so zrakovým postihnutím,
- deti/žiaci s telesným postihnutím,
- deti/žiaci s narušenou komunikačnou schopnosťou,
- deti/žiaci s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami a
- deti/žiaci s viacnásobným postihnutím,

deti a žiaci **chorí alebo zdravotne oslabení**:

žiaci **s vývinovými poruchami**:

- žiaci s vývinovou poruchou učenia,
- žiaci s poruchou aktivity a pozornosti,

žiaci **s poruchou správania**.

Do tejto kategórie nepatria žiaci, ktorí sú umiestnení v špeciálnych výchovných zariadeniach na základe rozhodnutia súdu.

(§ 2 písm. 1 – o), § 94 školského zákona)

3.1 Deti a žiaci s mentálnym postihnutím

Charakteristika

Podľa Medzinárodnej klasifikácie chorôb (MKCH-10) sa za mentálnu retardáciu pokladá **zastavenie alebo nedokončenie vývinu intelektu**. Porucha sa prejavuje počas vývinovej periódy a charakterizuje ju najmä **poškodenie schopností patriacich k celkovej úrovni inteligencie, t. j. poznávacích, jazykových, pohybových a sociálnych schopností**. Retardácia sa vyskytuje s inými psychickými či somatickými poruchami alebo bez nich. Stupne duševnej zaostalosti sa zvyčajne hodnotia **štandardnými intelligenčnými testami**. Niekedy sa dopĺňajú stupnicami hodnotiacimi **sociálnu adaptáciu** v danom prostredí. Takéto hodnotenie umožňuje približné stanovenie stupňa duševnej zaostalosti. Diagnóza bude závisieť od celkového zhodnotenia intelektuálnych funkcií **skúseným diagnostikom**. **Intelektuálne schopnosti a sociálna adaptácia sa môžu časom meniť**, a akokoľvek nízke, **môžu sa zlepšiť vplyvom nácviku alebo rehabilitácie**. Diagnóza by sa mala stanoviť na základe súčasnej úrovne funkcie.

Delenie duševnej zaostalosti – mentálnej retardácie podľa MKCH-10:

F70 **Lahká** mentálna retardácia

Rozsah IQ od 50 do 69 (u dospelých, mentálny vek od 9 do 12 rokov). Výsledkom budú pravdepodobne **problémy s učením v škole**.

Veľa dospelých je schopných pracovať, udržiavať dobré spoločenské vzťahy a byť prospešnými spoločnosťami.

F71 **Stredne ťažká** mentálna retardácia

Rozsah IQ od 35 do 49 (u dospelých, mentálny vek od 6 do 9 rokov). Výsledkom bude pravdepodobne výrazne oneskorený vývin v detstve, ale väčšina je schopná dosiahnuť určitý stupeň nezávislosti a schopnosti primerane komunikovať a **nadobudnúť školské zručnosti**.

Život a práca dospelých v spoločnosti vyžaduje starostlivosť rôzneho stupňa.

F72 **Ťažká** mentálna retardácia

Rozsah IQ od 20 do 34 (u dospelých, mentálny vek od 3 do 6 rokov). Výsledkom bude pravdepodobne potreba neustálej starostlivosti.

F73 **Hlboká** mentálna retardácia

IQ je pod 20 (u dospelých, mentálny vek pod 3 roky).

Výsledkom bude pravdepodobne závažné obmedzenie samostatnosti, kontinencie a pohyblivosti.

F 78 Iná mentálna retardácia

F 79 Nešpecifikovaná mentálna retardácia

Pomôcky pre deti a žiakov s mentálnym postihnutím

Pomôcky v základnej škole, v špeciálnej základnej škole

Žiaci s mentálnym postihnutím potrebujú mnoho **názorných pomôcok**, pomôcky na **rozvoj jemnej a hrubej motoriky**, na manipuláciu s predmetmi, **učebnice** pre žiakov s mentálnym postihnutím pre špeciálnu základnú školu.

Pre žiakov s mentálnym postihnutím možno použiť **všetky špeciálne pomôcky** spomínané v jednotlivých častiach tohto materiálu, napr. výukový program *Když chybí slova*.

Pomôcky v špeciálnej materskej škole

Deti v ŠMŠ potrebujú vhodné priestorové vybavenie:

triedy, spálne, jedáleň, školský dvor, záhradu, **logopedické pracovisko s programovým vybavením a didaktickými pomôckami**, **rehabilitačnú miestnosť s vybavením**, **tvorivé dielne s vybavením**, **terapeutickú miestnosť** (na arteterapiu, dramaterapiu, muzikoterapiu, orofaciálnu terapiu a iné).

Materiálno–technické vybavenie zahŕňa:

hračky, detskú a odbornú literatúru, učebné pomôcky, **kompenzačné pomôcky**, telovýchovné náradie a náčinie, hudobné nástroje, didaktickú a audiovizuálnu techniku, výpočtovú techniku, **suchý bazén**, prebaľovacie pulty, **bezbariérový prístup**, **schodolez**. Pomôcky sú pre deti viditeľné a dostupné.

Usporiadanie triedy uľahčuje dieťaťu prístup k hračkám a pomôckam, umožňuje dodržiavanie vopred stanovených pravidiel učiteľmi pri ukladaní hračiek a pri manipulácii s predmetmi, učebnými pomôckami.

(Vzdelávací program pre deti s mentálnym postihnutím)

Snoezelen

Špeciálna multisenzorická miestnosť zriadená v škole na poskytnutie pozitívne naladeného prostredia, ktoré má funkciu relaxačnú, poznávaciu a interakčnú. Je vhodná aj pre deti s ťažšou formou postihnutia, aj pre tie, ktoré majú obmedzené komunikačné schopnosti. Snoezelen pomáha redukovať stres a stereotypné správanie, znižuje agresívne správanie a formy sebapoškodzovania.

Vybavenie miestnosti nie je presne určené, chýbať by nemali vodné lôžko, zrkadlá, svetelné efekty, mala by podporovať sluchové vnímanie (muzikoterapia), stimulovať čuch, chuť, hmat. Zrak stimulujú: bublinkové valce, optické vlákna, projektory s obrázkami, plazmové valce reagujúce na dotyk.

Sluch: CD s relaxačnou hudbou, zvuky prírody, matrac vo forme klavíra, na ktorom sa hrá nohami.

Čuch: aromalampa s vonnými olejmi.

Chuť: nápoje a potraviny výrazných chutí.

Hmat: dotykové steny, podložky, vankúše, masážne prístroje s vibráciami, masážne loptičky, modelovacie hmoty, hmatové vrecúška, dotykové pexeso. Pomôcky sú z materiálov, ktoré majú rôzne štruktúry a povrch.

Vestibulárny a propioceptívny systém: guľčkový bazén, húpacie kreslá, fitlopty, hojdačky, polohovacie vaky, trampolína.

3.2 Deti a žiaci so sluchovým postihnutím

Sú to 1. nepočujúci, 2. ohluchlí, 3. nedoslýchaví a 4. s kochleárnym implantátom.

Väčšina žiakov s ťažkým sluchovým postihnutím má **problémy aj s vyjadrovaním sa v písanej reči** a nie celkom rozumie písanému textu. Pri ich písanom prejave je prítomná nesprávna gramatika a nevhodná štylizácia. Pri **čítaní** si zamieňajú významy slov, napr. slovo obetovať – obedovať.

Kompenzačné a špeciálne učebné pomôcky pre deti a žiakov so sluchovým postihnutím

Pomôcky, ktoré deti a žiaci so sluchovým postihnutím používajú v materskej, základnej a strednej škole:

Korekčné pomôcky:

načúvací aparát - podľa spôsobu aplikácie:

neimplantovaný – skladá sa z vlastného naslúchadla a ušnej tvarovky, možno ho z ucha odstrániť (učiteľ dbá, aby ho žiak stále používal, priebežne kontroluje nastavenie hlasitosti prístroja žiakovi nižšieho ročníka 1. stupňa, prípadne aj funkčnosť batérie),

implantovaný - kochleárne a kmeňové implantáty - naslúchadlá implantované do stredného ucha,

špeciálne zariadenie na prenos zvuku (umožňuje individuálne nastavenie hlasitosti a zlepšenie zrozumiteľnosti hovoreného slova a informácií z rádia a z televízneho prijímača):

samostatné bezdrôtové zariadenie,
doplnkové zariadenie k načúvaciemu aparátu,
vibračné pomôcky (budík, náramkové hodinky, magnetická minútka, vankúšik),
telefóny so zosilneným zvukom (pre nedoslýchavých), **písací telefón**,
akustické a svetelné signalizácie (signalizácia zvonenia telefónu,
bytového/domového/školského zvončeka, telefónu, plaču dieťaťa, klopania na dvere,
dymu, vytekajúcej vody),
indukčná slučka (prístroj umiestnený v miestnosti, umožňujúci žiakovi za pomoci
načúvacieho prístroja zachytávať a počúvať zosilnené zvuky),
kolektívna aparatúra s prenosom zvuku pomocou infračerveného svetla,
pomocou rádiových vln,
drôtová riadená počítačom,
lekársky teplomer s hlasovým výstupom.

Technické pomôcky: bežné multimediálne didaktické pomôcky využívané vo vyučovacom procese, dataprojektor, magnetofón, diktafón, meotar, televízny prijímač s teletextom, PC, kalkulačka, výučbové programy, DVD,
technické pomôcky na: nácvik správnej artikulácie,
tréning odzverania,
tréning znakového jazyka a prstovej abecedy,
počítač s otitulovaním alebo so speech-to-text systémom (konvertuje hovorenú reč do textu).

Pomôcky na vyučovanie - *sluchová orientácia je nahrádzaná zrakom:*
názorný materiál (obrazy, grafy, predmety),
bežné vizuálne didaktické pomôcky využívané vo vyučovacom procese,
príprava pomôcok učiteľom, rozdanie poznámok a pracovných textov vopred, aby si ich žiak vopred prečítal a počas výkladu sa mohol sústrediť na odzveranie z úst učiteľa alebo sa koncentrovať na tlmočníka.

Pomôcky na odborný výcvik: upravené stroje (napr. zapnutie a vypnutie stroja svetelnou signalizáciou).

Nábytok v triede: otáčacia stolička, nástenné hodiny.

Kompenzačné, špeciálne učebné pomôcky a úpravy testu používané pri skúškach
Pomôcky, kompenzačné pomôcky a formu úpravy testov, ktoré žiaci môžu využívať pri Testovaní 9, by mali mať možnosť využívať počas celej dochádzky do základnej školy a počas prijímacích skúšok na strednú školu.
Pomôcky, kompenzačné pomôcky a formu úpravy testov, ktoré žiaci môžu využívať pri maturitnej skúške, by mali mať možnosť využívať počas štúdia na strednej škole.

Testovanie 9

Povolené pomôcky: modré alebo čierne guľôčkové pero, rysovacie pomôcky (ceruzka, kružidlo, uhlomer, pravítko), kalkulačka, pomôcky, ktoré žiak bežne používal pri písaní písomných prác.

Povolené kompenzačné pomôcky:

- technické: optické prístroje, osvetlenie, polohovacie ležadlá, polohovacia lavica, PC, kalkulačka,
- vyučovacie: výkladový, synonymický slovník a pomôcky, ktoré žiak bežne používal vo vyučovacom procese.

Zakázané pomôcky: mobilný telefón, mobilný telefón použitý ako kalkulačka, požičiavanie pomôcok, výpisky, študijné materiály, učebnice a pod.

Žiaci sa do skupín nezaraďujú podľa stupňa postihnutia z lekárskeho hľadiska, ale podľa miery obmedzenia pri práci s textom.

1. skupina obmedzenia:

Žiak zaradený do 1. skupiny pracuje s upravenými testami, odpovede zapisuje do odpoved'ových hárkov, používa kompenzačné pomôcky.

2. skupina obmedzenia:

Žiak zaradený do 2. skupiny pracuje s upravenými testami, zapisuje odpovede do odpoved'ových hárkov, používa kompenzačné pomôcky.

Prijímacie skúšky

Možnosť používať kompenzačné pomôcky.

Maturitná skúška

Žiaci sú zaradení do troch skupín podľa miery obmedzenia pri práci s testovými úlohami:

- a) I. skupina – ľahký stupeň obmedzenia,
- b) II. skupina – stredný stupeň obmedzenia,
- c) III. skupina – ťažký stupeň obmedzenia.

I. skupina obmedzenia: možnosť použitia kompenzačných pomôcok podľa potrieb žiakov.

II. skupina obmedzenia: písmo Arial, veľkosť písma 14, riadkovanie 1,5, zápis odpovede priamo do testového zošita, uvedenie synonym pri vybraných (vytipovaných) slovách, úprava a nahradenie niektorých úloh založených na jazykovom cite, vylúčenie úloh na počúvanie s porozumením z cudzieho jazyka, možnosť použitia kompenzačných pomôcok podľa potrieb žiakov, didaktické pomôcky (slovník slovenského jazyka, synonymický slovník a pod.), test z cudzieho jazyka alebo z druhého vyučovacieho jazyka neobsahuje úlohy na počúvanie s porozumením.

III. skupina obmedzenia: maturitná skúška s úpravami uvedenými v II. skupine s pomocou asistenta alebo tlmočníka posunkovej reči.

(§ 14 vyhlášky MŠ SR č. 318/2008 Z. z. o ukončovaní štúdia na stredných školách v znení neskorších predpisov)

3.3 Deti a žiaci so zrakovým postihnutím

Sú to 1. nevidiaci, 2. čiastočne vidiaci (so zvyškami zraku), 3. slabozrakí, 4. binokulárne chybní (tupozrakí a škuľaví). Do týchto kategórií sa zaraďujú podľa zrakovej ostrosti.

Kompenzačné a špeciálne učebné pomôcky pre deti a žiakov so zrakovým postihnutím

Pomôcky, ktoré deti a žiaci so zrakovým postihnutím používajú v materskej, základnej a strednej škole:

Optické pomôcky:

okuliare, kontaktné šošovky, očné protézy,

lupy: ručné, riadkové, príložné, osvetľovacie, so stojanmi, s košíkom na vymedzenie vzdialenosti lupa – text, lupové okuliare, monokulárny turmon (čítanie na diaľku).

Technické pomôcky:

- hlasový záznamník - diktafón, digitálny hlasový záznamník alebo hlasový organizér (žiak môže používať diktafón po dohode s vyučujúcim pri vysvetľovaní nového učiva, magnetofón pri nahrávaní učiva pri domácej príprave, magnetofónový záznam, na niektorých vyučovacích hodinách),
- počítač s hlasovým výstupom, počítač s hmatovým (braillovským) výstupom, so zväčšovacím zobrazením alebo ich kombinácia, notebook s hlasovým výstupom a sieťovou kartou – priamo na vyučovaní možno písať diktát, test, iné písomné práce, počítačový program na optické rozpoznávanie písma, špeciálne upravený počítač (štandardný počítač a úprava – čítač obrazovky alebo program na zväčšené zobrazovanie),
- možno použiť čítanie priamo z obrazovky počítača (vyskúšať rôzne veľkosti písma, nájsť najvhodnejšiu), niektorí čiastočne vidiaci – viac im vyhovuje svetlé písmo na tmavom pozadí (možno zvoliť priamo v počítači),
- holandský počítačový program KIJKDOOS – slovenská modifikácia,
- Pichtov stroj (mechanický písací stroj pre nevidiacich),
- rozmnožovací stroj s možnosťou zväčšovania textov,
- bežná tlačiareň, tlačiareň s Braillovou (vysl. brejovou) abecedou,
- prílohná elektronická vrecková lupa,
- televízna lupa,
- čítač obrazovky,
- premietacie zväčšovacie aparáty,
- kalkulačka s hlasovým výstupom,
- televízny prijímač s teletextom,
- špeciálny prehrávač digitalizovaných kníh,
- zápisník pre nevidiacich – zápis pomocou braillovskej klávesnice; s hlasovým výstupom alebo s kombináciou hmatového a hlasového výstupu,
- ClearNote (s kamerou) na čítanie textu z tabule,
- interaktívna tabuľa.

Pomôcky na vyučovanie:

- písacie potreby zanechávajúce zreteľnú, hrubšiu stopu, výrazné riadky v zošite, štvorčekové zošity na matematiku,
- modely, reliéfy, reliéfné mapy, trojrozmerné pomôcky, trojrozmerné písmená a číslice, reliéfné kreslenie, fólie na kreslenie, spoločenské hry, pri ktorých sa vie orientovať hmatom, reliéfné pexeso, loto, reliéfné obrázky,
- slepecká ihla, ozvučená lopta,
- pravidlá slovenského pravopisu, matematické, fyzikálne, chemické tabuľky, atlasy, rôzne gramatické tabuľky, kalkulačka, názorné pomôcky.

Upravené texty:

- tlač upravená zväčšením písma, s kontrastom predmetov v pozadí, vhodná veľkosť písma (je prísne individuálna), primeraná vzdialenosť medzi písmenami, písmo má typický tvar, kontrast motívu obrázka a pozadia je dostatočný (tlač je výrazná, text nesplýva s ilustráciou), vhodný papier (kvalitný, nie kriedový – vytvára svetelné reflexy),
- tvorba a úprava reliéfnych zobrazení (pre čiastočne vidiacich žiakov sýte, výrazné a kontrastné farby), zväčšené grafy, diagramy a tabuľky,
- prispôbenie textu a grafického materiálu potrebám žiaka po obsahovej stránke (nevidiaci žiak nepracuje na úlohe, ktorá predpokladá vizuálnu skúsenosť), aj po stránke

technického spracovania (prepis textu do bodového písma, zväčšenie, zvýraznenie, zvuková nahrávka, ďalšie potrebné úpravy textu, máp, ilustrácií a pod.).

Špeciálne učebnice:

- 1. v zvukovej, elektronickej forme, 2. s bodovým písmom, 3. so zväčšenou čiernotlačou (Slovenská knižnica pre nevidiacich M. Hrebandu v Levoči, Únia nevidiacich a slabozrakých Slovenska),
- zvukové knihy.

Školy majú možnosť požičať si učebnice a učebné programy z Gymnázia pre zrakovo postihnutých v Levoči, zo zvukovej knižnice v Levoči. Pri zabezpečovaní prepisu povinnej študijnej literatúry pre zrakovo postihnutých študujúcich na konzervatóriu možno využívať odborné služby Únie nevidiacich a slabozrakých Slovenska, Sekulská 1, 842 50 Bratislava.

Časopisy: Naše ráno, Za slnkom, Kazeta (možno bezplatne objednať na adrese: ZŠ pre nevidiacich, Nám. K. Kluberta, 054 01 Levoča, alebo na schblind@spisnet.sk).

Pomôcky na mobilitu a sebaobsluhu:

- biela palica,
- signalizačné zariadenie obsahujúce senzory, centrálnu jednotku, signalizátor, prenosný signalizátor alebo 2 stabilné signalizátory,
- tyflonavigátor,
- tyflosonar,
- špeciálny aplikačný program (hovoriaci program na využitie GPS systému na orientáciu, na prehrávanie digitalizovaných kníh, program na hlasové sprístupnenie displeja mobilného telefónu alebo digitálneho personálneho asistenta DPA, handheld),
- indikátor svetla, indikátor farieb, indikátor hladiny tekutiny, hovoriaci identifikátor etikiet,
- písací telefón alebo špeciálny telefón s veľkoplošnými tlačidlami, reliéfnym značením alebo ich kombináciou,
- lekársky teplomer s hlasovým výstupom,
- slepecké hodinky hmatové alebo s hlasovým výstupom, budík s hlasovým výstupom, vibračno-zábleskový budík alebo náramkové hodinky.

Učiteľ vedie žiaka k vedomému dodržiavaniu odporúčaní oftalmológa a požiadaviek tyflohygieny, dozerá, aby žiak využíval korekčnú a kompenzačnú techniku a naučil sa ju čím skôr sám obsluhovať a starať sa o ňu.

Nábytok v triede: stolík s nastaviteľnou matnou pracovnou plochou, s priestorom na odkladanie kompenzačných pomôcok, osvetlenie podľa odporúčania lekára (centrálne alebo miestne), nábytok bez zraňujúcich ostrých špicov a hrán.

Materská škola pre deti so zrakovým postihnutím

Materiálno-technické a priestorové zabezpečenie predprimárneho vzdelávania v materskej škole pre deti so zrakovým postihnutím, ktoré je v súlade s požiadavkami formulovanými v bode 11 ISCED 0 – predprimárne vzdelávanie pre intaktnú populáciu je doplnené o **pomôcky na reedukáciu a kompenzáciu zraku, úpravy prostredia, ktoré stimulujú zrak u slabozrakých a čiastočne vidiacich detí a umožňujú rozvoj priestorovej orientácie a samostatného pohybu u detí nevidiacich.**

Kompenzačné, špeciálne učebné pomôcky a úpravy testu používané pri skúškach

Pomôcky, kompenzačné pomôcky a formu úpravy testov, ktoré žiaci môžu využívať pri Testovaní 9, by mali mať možnosť využívať počas celej dochádzky do základnej školy a počas prijímacích skúšok na strednú školu.

Pomôcky, kompenzačné pomôcky a formu úpravy testov, ktoré žiaci môžu využívať pri maturitnej skúške, by mali mať možnosť využívať počas štúdia na strednej škole.

Testovanie 9

Povolené pomôcky: modré alebo čierne guľôčkové pero, rysovacie pomôcky (ceruzka, kružidlo, uhlomer, pravítko), kalkulačka, pomôcky, ktoré žiak bežne používal pri písaní písomných prác.

Povolené kompenzačné pomôcky:

- technické: optické prístroje, osvetlenie, polohovacie ležadlá, polohovacia lavica, Pichtov písací stroj, PC, kalkulačka,
- vyučovacie: výkladový, synonymický slovník a pomôcky, ktoré žiak bežne používal vo vyučovacom procese.

Zakázané pomôcky: mobilný telefón, mobilný telefón použitý ako kalkulačka, požičovanie pomôcok, výpisky, študijné materiály, učebnice a pod.

Žiaci sa do skupín nezaraďujú podľa stupňa postihnutia z lekárskeho hľadiska, ale podľa miery obmedzenia pri práci s textom.

1. skupina obmedzenia:

Žiak zaradený do 1. skupiny pracuje s identickými testami ako pre intaktných žiakov. Odpovede zapisuje do odpovedových hárkov, používa kompenzačné pomôcky. U slabozrakého žiaka je možné nahlásiť aj veľkosť písma, ktorú bežne používa pri práci s textom, u nevidiaceho žiaka je potrebné nahlásiť formu testu v Braillovom písme.

2. skupina obmedzenia:

Žiak zaradený do 2. skupiny pracuje s upravenými testami, odpovede zapisuje priamo do testov (osobný asistent, špeciálny pedagóg následne prepíše žiacke odpovede z testu do OHkT), používa kompenzačné pomôcky,

Prijímacie skúšky

Možnosť používať kompenzačné pomôcky.

Maturitná skúška

Žiaci sú zaradení do troch skupín podľa miery obmedzenia pri práci s testovými úlohami:

- a) I. skupina – ľahký stupeň obmedzenia,
- b) II. skupina – stredný stupeň obmedzenia,
- c) III. skupina – ťažký stupeň obmedzenia.

I. skupina obmedzenia: možnosť použitia kompenzačných pomôcok podľa potrieb žiakov.

II. skupina obmedzenia: písmo Arial, veľkosť písma 14 – 24 – 36, riadkovanie 1,5, formát A4 alebo A3, voliteľne zadania v Braillovom písme, členenie testového hárka tak, aby umožňoval orientáciu, zápis odpovede priamo do testového zošita (zakrúžkovanie variantu alebo zapísanie odpovede do riadka), možnosť zápisu odpovede na samostatný list papiera, zvýraznené oddelenie otázok, úprava a nahradenie niektorých úloh, možnosť použitia kompenzačných pomôcok podľa potrieb žiakov, elektronická verzia textu, zvuková nahrávka textov k otázkam.

III. skupina obmedzenia: maturitná skúška s úpravami uvedenými v II. skupine s pomocou asistenta.

(§ 14 vyhlášky MŠ SR č. 318/2008 Z. z. o ukončovaní štúdia na stredných školách v znení neskorších predpisov)

3.4 Deti a žiaci s telesným postihnutím

Charakteristika

Dieťa/žiak s telesným postihnutím je dieťa/žiak s chybou pohybového a nosného ústrojenstva (kostí, kĺbov, šliach, svalov, cievneho zásobenia a poruchy nervového ústrojenstva, ak sa prejavujú porušenou hybnosťou). Patria sem aj deformity a abnormity.

Telesné postihnutie môže byť **vrodené** alebo **získané**. Vrodené vznikajú poruchou vývoja zárodka zvyčajne v prvých týždňoch tehotenstva, príčinou získaných môže byť úraz, hormonálne poruchy, zápalové alebo degeneratívne ochorenia mozgu a miechy, zápalové ochorenia pohybového a nosného aparátu a iné.

Najčastejšie sa vyskytujúce druhy telesného postihnutia sú: detská mozgová obrna, úrazové ochorenia mozgu a miechy, zápalové ochorenia mozgu, epilepsia, amputácie, myopatia, poruchy zakrivenia chrbtice, vrodené poruchy vývinu končatín a luxácia bedrového kĺbu.

Kompenzačné a špeciálne učebné pomôcky pre deti a žiakov s telesným postihnutím

Pomôcky, ktoré deti a žiaci s telesným postihnutím používajú v materskej, základnej a strednej škole:

Ortopedické pomôcky: podporný aparát, dlahy, ortéza, korzet, protéza, rolátor, pojazdný rám, krauler, palica, barla, 2 barly, invalidný vozík.

Technické pomôcky: počítač (nevhodný pre žiakov s kvadruparézou – úplným ochrnutím všetkých končatín), počítač pre spastikov (s krčovitým napätím horných končatín) so špeciálne upravenou dotykovou klávesnicou, rôzne úpravy klávesníc, písací stroj pre spastikov, diktafón, elektronický komunikátor.

Pomôcky na vyučovanie: protišmyková fólia - podložka na lavicu, držadlo na pero alebo ceruzku, stojan na knihy, ťažidlo na zaťaženie knihy alebo zošita, držiak na zachytenie strán, štítky na spevnenie rohov listov, stolík na posteľ.

Pomôcky na pracovné vyučovanie a odborný výcvik: aplikácia kompenzačných pomôcok podľa potreby žiaka, špeciálne držiaky pracovného náradia, nástavce, podávače, pákové nožnice, individuálne upravené alebo vyrobené pomôcky.

Pomôcky na sebaobsluhu: držiak taniera, pohára, upravený jedálenský príbor, zapínač gombíkov, navliekač ponožiek, pančúch, telefón s veľkoplošnými tlačidlami, držiak telefónneho slúchadla, bezdrôtový headset k telefonovaniu z mobilného telefónu, otvárač dverí.

Hygienické pomôcky (pri úplnom ochrnutí dolných končatín žiak neudrží moč a stolicu).

Nábytok v triede: polohovacia lavica (možnosť zvýšiť/znížiť nohy stola/stoličky, zošíkmiť pracovnú plochu), špeciálne upravený nábytok, stôl a stolička, ktoré sa dajú vysúvať, stôl a stolička prispôbené sedeniu vo vozíku, lavica upravená pre žiaka a osobného asistenta,

špeciálne upravená stolička, stojan na prácu postojačky, kľakadlo a pružný valec na prácu pokľaciačky, ležadlo na prácu poležiačky alebo na polohovanie, žinenka na odpočívanie.

Materská škola pre deti s telesným postihnutím

pracovná protišmyková podložka, ariska – špeciálna stolička poskytujúca oporu celého tela s pracovnou odkladacou doskou, držadlá na pomoc pri osobnej hygiene, kryt na radiátory, invalidný vozík, špeciálny kočík, chodítko, barly, hračky (interaktívne, manipulačné a i.), špeciálne pomôcky na rozvoj grafomotoriky, ležadlá - detské postieľky, matrace na polohovanie detí,

hrové a pracovné kútiky sa vytvárajú v menšom počte, je potrebné zabezpečiť voľný priestor pre pohyb dieťaťa na vozíku, bezbariérový prístup, rampy s protišmykovou povrchovou úpravou.

Kompenzačné, špeciálne učebné pomôcky a úpravy testu používané pri skúškach

Pomôcky, kompenzačné pomôcky a formu úpravy testov, ktoré žiaci môžu využívať pri Testovaní 9, by mali mať možnosť využívať počas celej dochádzky do základnej školy a počas prijímacích skúšok na strednú školu.

Pomôcky, kompenzačné pomôcky a formu úpravy testov, ktoré žiaci môžu využívať pri maturitnej skúške, by mali mať možnosť využívať počas štúdia na strednej škole.

Testovanie 9

Povolené pomôcky: modré alebo čierne guľôčkové pero, rysovacie pomôcky (ceruzka, kružidlo, uhlomer, pravítko), kalkulačka, pomôcky, ktoré žiak bežne používal pri písaní písomných prác.

Povolené kompenzačné pomôcky:

- technické: optické prístroje, osvetlenie, polohovacie ležadlá, polohovacia lavica, PC, kalkulačka,
- vyučovacie: výkladový, synonymický slovník a pomôcky, ktoré žiak bežne používal vo vyučovacom procese.

Zakázané pomôcky: mobilný telefón, mobilný telefón použitý ako kalkulačka, požičiavanie pomôcok, výpisky, študijné materiály, učebnice a pod.

Žiaci sa do skupín nezaraďujú podľa stupňa postihnutia z lekárskeho hľadiska, ale podľa miery obmedzenia pri práci s textom.

1. skupina obmedzenia:

Žiak zaradený do 1. skupiny pracuje s identickými testami ako pre intaktných žiakov. Odpovede zapisuje do odpovedových hárkov, používa kompenzačné pomôcky.

2. skupina obmedzenia:

Žiak zaradený do 2. skupiny pracuje s upravenými testami, odpovede zapisuje priamo do testov (osobný asistent, špeciálny pedagóg následne prepíše žiacke odpovede z testu do OHkT), používa kompenzačné pomôcky.

Prijímacie skúšky

Možnosť používať kompenzačné pomôcky.

Maturitná skúška

Žiaci sú zaradení do troch skupín podľa miery obmedzenia pri práci s testovými úlohami:

- a) I. skupina – ľahký stupeň obmedzenia,
- b) II. skupina – stredný stupeň obmedzenia,
- c) III. skupina – ťažký stupeň obmedzenia.

I. skupina obmedzenia: možnosť použitia kompenzačných pomôcok podľa potrieb žiakov (t. j. podľa odporúčania poradenského zariadenia).

II. skupina obmedzenia: písmo Arial, veľkosť písma 14 – 16, riadkovanie 1,5, členenie testového hárka tak, aby uľahčoval orientáciu, zápis odpovedí priamo do testového zošita (zakrúžkovanie odpovede alebo zapísanie odpovede do riadka), kompenzačné pomôcky podľa potreby žiaka.

III. skupina obmedzenia: maturitná skúška s úpravami uvedenými v II. skupine s pomocou asistenta.

(§ 14 vyhlášky MŠ SR č. 318/2008 Z. z. o ukončovaní štúdia na stredných školách v znení neskorších predpisov)

3.5 Deti a žiaci s narušenou komunikačnou schopnosťou

Delenie podľa najčastejších príčin narušenej komunikačnej schopnosti:

1. Narušenie článkovanie reči (dyslália, dyzartria)
2. Narušenie plynulosti reči (zajakavosť, brblavosť)
3. Narušený vývin reči (vývinová dysfázia, vývinová bezrečnosť)
4. Získaná neurotická bezrečnosť (mutizmus, elektívny mutizmus, surdomutizmus)
5. Získaná orgánová bezrečnosť (afázia)
6. Narušenie zvuku reči (fufnavosť, palatolália)
7. Narušenie grafickej podoby reči (dyslexia, dysgrafia, dysortografia, dyskalkúlia)
8. Symptomatické poruchy reči (sprevádzajú iné dominantné postihnutie, narušenie alebo ochorenie - zrakové, sluchové, motorické postihnutie, mentálnu retardáciu)
9. Poruchy hlasu
10. Autizmus - bezrečnosť
11. Kombinované chyby a poruchy

Kompenzačné a špeciálne učebné pomôcky pre deti a žiakov s narušenou komunikačnou schopnosťou

Deti a žiaci s narušenou komunikačnou schopnosťou používajú v materskej, základnej a strednej škole pomôcky:

Technické pomôcky:

počítač, prenosný DVD prehrávač, logopedické hry.

Pomôcky na vyučovanie:

- * pomôcky na precvičenie výslovnosti hlások súbory obrázkov, obrázkový slovník, riekanky, obrázková abeceda, písmená na kockách, kobercové písmenká, písmenkové bludiská, čitateľské tabuľky,
- * stimulačné pomôcky podnecujúce k rečovému prejavu - hračky, Lego Dacta, spoločenské hry vyžadujúce komunikáciu, súbory obrázkov, riekanky, logopedické maľovanky, hry s kartami, kockami, paličkami, žetónmi, tabuľkami, motanice, navliekanie šnúrok, guľôčkové labyrinty, sady modelov z plastu na rozvíjanie komunikatívnych zručností a predstáv, kalendár, hodiny
- * Jazyk a reč - obrázkový a metodický materiál na podporu prirodzeného vývinu reči,

- * motivačné pomôcky na podporu spolupráce s učiteľom,
- * pomôcky na odpútanie pozornosti od vlastného hovoreného prejavu,
- * názorné pomôcky (zrkadlo).

Učebnice:

Kolotoč (pre dysfatikov, dyslektikov),
Makovička (a iné).

Skupiny pomôcok, ktoré sa používajú pri logopedickej starostlivosti:

- * **stimulačné**, ktoré podnecujú dieťa k imitovaniu (hudobné nástroje, zvukové hračky, balóniky, bublifuk atď.),
- * **motivačné** - majú dieťa motivovať ku komunikácii, najčastejšie pomocou hračky, napr. telefón, spoločenské hry, Lego Dacta,
- * **didaktické** - slúžia na precvičovanie výslovnosti jednotlivých hlások (obrázky, súbory obrazov, slov a riekaniak),
- * **derivačné** na odpútanie pozornosti chybného hovoriaceho od svojho vlastného hovoreného prejavu (rôzne mechanické pomôcky, ktoré sa vkladajú do úst),
- * **podporné** (špachtle, lopatky, sondy, ktoré majú podporiť nácvik artikulácie, vibrátory, ktoré podporujú nácvik kmitania jazyka pri vyvodzovaní hlásky R a odstraňovaní hlasových porúch zajakavých a metronóm pri korigovaní brblavosti a zajakavosti),
- * **názorné** (zrkadlo, indikátory na nácvik výšky tónu hlasu, pri cvičení intonácie, na nácvik spoluhlásky S, nosoviek),
- * **pomôcky a prístroje didaktickej techniky** pri motivovaní, registrovaní a diagnostikovaní, **viacúčelové pomôcky a prístroje** (logopedické inštrumentárium, Gaalov integrátor reči, Language master, viacúčelová pomôcka B 119, logopedický stimulátor),
- * **diagnostické pomôcky a prístroje**, ktoré môžu pomôcť pri diagnostikovaní (obrazové a textové materiály, testy, pracovné listy, hračky, zrkadlo, stopky, spirometer, fonendoskop a i.).

Pomôcky na vyučovací predmet individuálna logopedická intervencia (ILI) a rozvíjanie špecifických funkcií (RŠF):

Logopedické pomôcky:

hrací stolík OPTIMA,
logopedický inštrumentálny kufrík,
logopedická sonda,
indikátor správnej výslovnosti hlások,
svetelný bzučiak,
echowolkmen,
rečový vibrátor,
vysielačka,
čitateľské tabuľky,

Didaktické logo-pomôcky WESCO,

skladačky, dominá, puzzle, pexesá na PE orientáciu, koncentráciu pozornosti, pamäťového a zrakového vnímania,
karty na rozvíjanie jazykových schopností, serialitu, protiklady, predložky, slovesá, príčinu – následnosť,
geometrické tvary, bludiská, obrázkové dominá,
kobercové písmenká,
písmenkové bludiská,

rozvoj motoriky - motanice, navliekanie šnúrok, guľôčkové labyrinty, nácvik fúkania – balón, bublifuk, sviečka, pierko, veterník, ústna harmonika, kovová rúrka,

Jazyk a reč – obrázkový a metodický materiál na podporu správneho a prirodzeného vývinu reči.

CD:

Odvážny Viliam,
Naslouchej a hrej si,
Než začne matematika,
Detský kútik 1 – 5,
Maľovanie pre deti,
FONO – program,
SPV 2.

Pomôcky pre logopéda, špeciálneho pedagóga

Odporúčané **metodiky** na vstupnú logopedickú a špeciálnopedagogickú diagnostiku nových žiakov, prípadne rediagnostiku na začiatku každého školského roka na ILI a RŠF:

- * Skríning čítania, dotazník pre učiteľov
- * Heidelbergský test rečového vývinu (HSET) (Grimmová H., Scholer H., Mikulajová M.; Psychodiagnostika, 1997)
- * Skúška jazykového citu (SJC) (Žlab)
- * Test fonologického rozlišovania (Škodová)
- * Vyšetrenie fonemického uvedomovania (Antušeková A.; SPN, 1995)
- * Test fonologického uvedomovania (Brežná A.; nepubl.)
- * Vyšetrenie artikulácie, fonologických procesov sluchovej analýzy a syntézy (SAS), fonemického sluchu (Wepman – Matejček)
- * Skúška sluchovej anlyzy a syntézy (SAS- M)
- * Vyšetrenie výslovnosti hlások (Antušeková A; SPN, 1995)
- * Diagnostika čítania Ráno a Nakupovací pes (Mikulajová, Váryová)
- * Súbor testov na hodnotenie pravopisných schopností pre školu a klinickú prax (Caravolas, Mikulajová, M.; Vencelová, L., SAL, 2008)
- * Čítacie testy (Matějček, G skúška) Zkouška čtení (Matějček Z.; Psychodiagnostika, 1992)
- * Vyšetrenie matematických schopností (Novák J.; Psychodiagnostika, 1998)
- * Zajakovosť, integratívny prístup, diagnostika (Lechta.V a kol.; Liečreh Gúth, 2005)
- * Orientačný test dynamickej praxie (Mika J.; 1982)
- * Test kognitívnych operácií - TEKO
- * Token test
- * NEPS – Mikulajová M.; Vývinová dysfázia, 1993
- * Diagnostika a terapia podľa Laheyovej modelu rečového vývinu
- * Deficity čiastkových funkcií, diagnostika (Sindelar B.; Psychodiagnostika, 1998)
- * Deficity čiastkových funkcií. (Sindelarová,B.: Psychodiagnostika, 2008)
- * Test okamžitej akustickej verbálnej pamäti (Mottier)
- * Test laterality (Matějček- Žlab)
- * Test obkresľovania (Matějček – Strnadová)
- * Obrázková slovníková skúška (Kondáš)
- * Test vývinu zrakového vnímania (Frostigová)
- * Iné

Kompenzačné, špeciálne učebné pomôcky a úpravy testu používané pri skúškach

Pomôcky, kompenzačné pomôcky a formu úpravy testov, ktoré žiaci môžu využívať pri Testovaní 9, by mali mať možnosť využívať počas celej dochádzky do základnej školy a počas prijímacích skúšok na strednú školu.

Pomôcky, kompenzačné pomôcky a formu úpravy testov, ktoré žiaci môžu využívať pri maturitnej skúške, by mali mať možnosť využívať počas štúdia na strednej škole.

Testovanie 9

Povolené pomôcky: modré alebo čierne guľôčkové pero, rysovacie pomôcky (ceruzka, kružidlo, uhlomer, pravítko), kalkulačka, pomôcky, ktoré žiak bežne používal pri písaní písomných prác.

Povolené kompenzačné pomôcky:

- technické: optické prístroje, osvetlenie, polohovacie ležadlá, polohovacia lavica, PC, kalkulačka,
- vyučovacie: výkladový, synonymický slovník a pomôcky, ktoré žiak bežne používal vo vyučovacom procese.

Zakázané pomôcky: mobilný telefón, mobilný telefón použitý ako kalkulačka, požičiavanie pomôcok, výpisky, študijné materiály, učebnice a pod.

Žiaci sa do skupín nezaraďujú podľa stupňa postihnutia z lekárskeho hľadiska, ale podľa miery obmedzenia pri práci s textom.

1. skupina obmedzenia:

Žiak zaradený do 1. skupiny pracuje s identickými testami ako pre intaktných žiakov. Odpovede zapisuje do odpovedových hárkov, používa kompenzačné pomôcky.

2. skupina obmedzenia:

Žiak zaradený do 2. skupiny pracuje s upravenými testami, odpovede zapisuje do odpovedových hárkov, používa kompenzačné pomôcky.

Prijímacie skúšky

Možnosť používať kompenzačné pomôcky.

Maturitná skúška:

Žiaci sú zaradení do troch skupín podľa miery obmedzenia pri práci s testovými úlohami:

- a) I. skupina – ľahký stupeň obmedzenia,
- b) II. skupina – stredný stupeň obmedzenia,
- c) III. skupina – ťažký stupeň obmedzenia.

I. skupina obmedzenia: možnosť použitia kompenzačných pomôcok podľa potrieb žiakov (t. j. podľa odporúčania poradenského zariadenia).

II. skupina obmedzenia:

písmo Arial, veľkosť písma 12, riadkovanie 1,5,

zvýraznenie podstaty úlohy (napr. podčiarknutím, tučným písmom a pod.), *členenie* testového hárka tak, aby uľahčoval orientáciu, *zvýraznené* oddelenie otázok,

zápis odpovedí priamo do testového zošita (zakrúžkovanie odpovede alebo zapísanie odpovede do riadka),

didaktické pomôcky.

III. skupina obmedzenia: maturitná skúška s úpravami uvedenými v II. skupine s pomocou asistenta alebo tlmočníka posunkovej reči.

(§ 14 vyhlášky MŠ SR č. 318/2008 Z. z. o ukončení štúdia na stredných školách v znení neskorších predpisov)

3.6 Deti a žiaci s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami

Charakteristika

Medzinárodná klasifikácia chorôb uvádza

F84: Pervazívne vývinové poruchy

F84.0 Detský autizmus

F84.1 Atypický autizmus

F84.2 Rettov syndróm

F84.5 Aspergerov syndróm

a ďalšie menej známe pervazívne poruchy.

Pervazívny znamená prenikavý, všetko prenikajúci, zasahujúci celý vývin osobnosti.

Je to skupina porúch charakterizovaná kvalitatívnym zhoršením 1. recipročných **sociálnych interakcií**, 2. spôsobov **komunikácie** a 3. obmedzeným, stereotypným, opakujúcim sa repertoárom **záujmov a aktivít**.

Kompenzačné a špeciálne učebné pomôcky pre deti a žiakov s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami

a) Žiak bez mentálneho postihnutia

Dieťa a žiak s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami bez mentálneho postihnutia požíva **rovnaké pomôcky ako pre intaktných žiakov**, pokiaľ mu špeciálny pedagóg, v ktorého starostlivosti žiak je, neodporučí úpravu podmienok.

Pomôcky na vyučovanie predmetu rozvíjanie grafomotorických zručností a písania:

písacie nástroje (voskový pastel, krieda, suchý pastel, mäkká ceruza, neskôr pero), kartičky s písmenami a obrázkami, makety jednoduchých geometrických a iných tvarov na obkresľovanie, výkresy s predpísanými slovami, textami a nalepenými obrázkami, ktoré sa vložia do fólie, na ktorú žiak môže zmazateľnou fixkou vpisovať v texte vynechané písmená, slová... a pomôcku možno využiť opakovane pre toho istého žiaka alebo postupne pre viacerých žiakov.

Kompenzačné, špeciálne učebné pomôcky a úpravy testu používané pri skúškach

Pomôcky, kompenzačné pomôcky a formu úpravy testov, ktoré žiaci môžu využívať pri Testovaní 9, by mali mať možnosť využívať počas celej dochádzky do základnej školy a počas prijímacích skúšok na strednú školu.

Pomôcky, kompenzačné pomôcky a formu úpravy testov, ktoré žiaci môžu využívať pri maturitnej skúške, by mali mať možnosť využívať počas štúdia na strednej škole.

Testovanie 9

Povolené pomôcky: modré alebo čierne guľôčkové pero, rysovacie pomôcky (ceruza, kružidlo, uhlomer, pravítko), kalkulačka, pomôcky, ktoré žiak bežne používal pri písaní písomných prác.

Povolené kompenzačné pomôcky:

- technické: optické prístroje, osvetlenie, polohovacie ležadlá, polohovacia lavica, PC, kalkulačka,
- vyučovacie: výkladový, synonymický slovník a pomôcky, ktoré žiak bežne používal vo vyučovacom procese.

Zakázané pomôcky: mobilný telefón, mobilný telefón použitý ako kalkulačka, požičiavanie pomôcok, výpisky, študijné materiály, učebnice a pod.

Žiaci sa do skupín nezaraďujú podľa stupňa postihnutia z lekárskeho hľadiska, ale podľa miery obmedzenia pri práci s textom.

1. skupina obmedzenia:

Žiak zaradený do 1. skupiny pracuje s identickými testami ako pre intaktných žiakov. Odpovede zapisuje do odpovedových hárkov, používa kompenzačné pomôcky.

2. skupina obmedzenia:

Žiak zaradený do 2. skupiny pracuje s upravenými testami, odpovede zapisuje do odpovedových hárkov, používa kompenzačné pomôcky.

Prijímacie skúšky

Možnosť používať kompenzačné pomôcky.

Maturitná skúška:

Žiaci sú zaradení do troch skupín podľa miery obmedzenia pri práci s testovými úlohami:

- a) I. skupina – ľahký stupeň obmedzenia,
- b) II. skupina – stredný stupeň obmedzenia,
- c) III. skupina – ťažký stupeň obmedzenia.

I. skupina obmedzenia: možnosť použitia kompenzačných pomôcok podľa potrieb žiakov (t. j. podľa odporúčania poradenského zariadenia).

II. skupina obmedzenia: úprava podmienok a priebehu maturitnej skúšky podľa odporúčania špeciálneho pedagóga, v ktorého starostlivosti žiak je, prítomnosť špeciálneho pedagóga, ktorý pomáha pri prípadných ťažkostiach počas skúšky.

III. skupina obmedzenia: maturitná skúška s úpravami uvedenými v II. skupine.

(§ 14 vyhlášky MŠ SR č. 318/2008 Z. z. o ukončení štúdia na stredných školách v znení neskorších predpisov)

b) Žiak s mentálnym postihnutím

Deti a žiaci s mentálnym postihnutím potrebujú v materskej a v špeciálnej základnej škole

prispôbené prostredie triedy:

rozdelenie triedy na kútiky/kóje, v každom sa uskutočňuje iná činnosť (učenie, hra, stolovanie, práca s počítačom, oddech, hygiena...),

základné zariadenie miestnosti: pracovný stôl, police s úlohami, ku ktorým majú žiaci voľný prístup, úlohy sú uložené na policiach v škatuliach, nádobkách, obaloch, zakladačoch.

Žiaci s autizmom rýchle spracúvajú zrkovú informáciu aj bez slovného komentára. Deti a žiaci s mentálnym postihnutím používajú v materskej a v špeciálnej základnej škole:

symboly na alternatívnu a augmentatívnu komunikáciu (podpornú a náhradnú), tiež **k úlohám na samostatnú prácu:**

komunikačné predmety

reálne predmety alebo zmenšené modely, dvojrozmerné, trojrozmerné predmety,

komunikačné karty

kartičky z kartónu zaliate vo fólii alebo z preglejky,

1. kartičky s obrázkom predmetu alebo činnosti (obrázky predmetov dennej potreby, číslic, písmen abecedy, fotografie, piktogramy, fotogramy...),
2. kartičky s obrázkom predmetu/činnosti a slovom označujúcim význam,
3. kartičky so slovami,
4. papieriky a nástroj na písanie – žiak sám napíše požiadavku.

(Podľa Šedibovej)

Pomôcky: počítač, CD-ROM, výukový program *Když chybí slova*, Boardmaker - softvér (obsahujúci niekoľko tisíc symbolov obrazu) poskytuje široké možnosti vytvárania vzdelávacích materiálov počas niekoľkých minút., jazykový program Makaton (využíva znaky doplnené hovorenou rečou a symbolmi).

Snoezelen

Špeciálna multisenzorická miestnosť zriadená v škole na poskytnutie pozitívne naladeného prostredia, ktoré má funkciu relaxačnú, poznávaciu a interakčnú. Je vhodná aj pre deti s ťažšou formou postihnutia, aj pre tie, ktoré majú obmedzené komunikačné schopnosti. Snoezelen pomáha redukovať stres a stereotypné správanie, znižuje agresívne správanie a formy sebapoškodzovania.

Vybavenie miestnosti nie je presne určené, chýbať by nemali vodné lôžko, zrkadlá, svetelné efekty, mala by podporovať sluchové vnímanie (muzikoterapia), stimulovať čuch, chuť, hmat. Zrak stimuluje: bublinkové valce, optické vlákna, projektory s obrázkami, plazmové valce reagujúce na dotyk.

Sluch: CD s relaxačnou hudbou, zvuky prírody, matrac vo forme klavíra, na ktorom sa hrá nohami...

Čuch: aromalampa s vonnými olejmi.

Chuť: nápoje a potraviny výrazných chutí.

Hmat: dotykové steny, podložky, vankúše, masážne prístroje s vibráciami, masážne loptičky, modelovacie hmoty, hmatové vrecúška, dotykové pexeso. Pomôcky sú z materiálov, ktoré majú rôzne štruktúry a povrch.

Vestibulárny a propioceptívny systém: guľčkový bazén, húpacie kreslá, fitlopty, hojdačky, polohovacie vaky, trampolína.

3.7 Deti a žiaci a viacnásobným postihnutím

Charakteristika

Viacnásobné postihnutie nemožno posudzovať ako súčet dvoch alebo viacerých postihnutí, ale v dôsledku viacerých faktorov vzniká nová kvalita (Vašek). Klasické postihnutie či narušenie v sólovej podobe je čoraz zriedkavejšie, „osamotené“ **postihnutia sa prakticky nevyskytujú**, vždy sú prítomné dôsledky v psychickom, osobnostnom alebo sociálnom vývine jednotlivca (Sovák). Kombinovať sa môžu nielen závažnejšie stupne postihnutí, porúch, či narušení, ale aj ich ľahšie stupne s ľahšími alebo aj s ťažšími stupňami porúch, nedostatkov, či s nadaním.

Viacnásobné postihnutie možno zhrnúť do troch skupín:

1. mentálne postihnutie v kombinácii s ďalším postihnutím (**najpočetnejšia** skupina),
2. slepo-hluchota (**najťažšia** forma),
3. poruchy správania v kombinácii s ďalším postihnutím či poruchou.

Tzv. **ľahké** viacnásobné postihnutia predstavujú asi 90 % všetkých jednotlivcov s postihnutiami a poruchami. Najčastejšie sa manifestujú ako poruchy učenia a zníženie, či zaostávanie vo vývine intelektu, poruchy správania, psychosociálna alebo emocionálna a sociálna narušenosť, narušenia komunikačného procesu.

Tzv. **ťažké** viacnásobné postihnutia - mnoho jedincov bolo donedávna považovaných za takých, ktorým postačí len základná zdravotnícka ošetrovateľská starostlivosť. Špeciálne vzdelávanie je často potrebné obmedziť na základ, najskôr sa sústrediť na rozvíjanie motoriky, senzoričky a sebaobsluhy. V oblasti komunikácie sa vo veľkej miere využívajú metódy a techniky alternatívnej a augmentatívnej komunikácie. Vzdelávanie sa uskutočňuje v relatívne segregovaných podmienkach len v období, ktoré je odborníkmi odporúčané. Žiaci z domova sociálnych služieb vyžadujú intenzívnu starostlivosť, mnohí z nich potrebujú lekárske ošetrovanie, rehabilitáciu alebo opateru aj počas vyučovacieho času. Predpokladom úspechu je spolupráca s psychológom, lekárom, domovom sociálnych služieb. Proces učenia je výrazne narušený, pomalý, determinovaný poškodením CNS. Učenie a rozvíjanie osobnosti viacnásobne a ťažko viacnásobne postihnutých nemožno obmedziť len na proces spätý s aktivitami úzko špecializovanými pojmom vzdelávanie. (Vančová)

Kompenzačné a špeciálne učebné pomôcky pre deti a žiakov s viacnásobným postihnutím

Deti a žiaci s viacnásobným postihnutím používajú pomôcky a úpravy na základe primárneho postihnutia. Najväčším problémom môže byť postihnutie s dvomi alebo viacerými nedostatkami. Pre deti a žiakov s viacnásobným ťažkým postihnutím.

Tzv. **ľahké** viacnásobné postihnutia - **používanie kompenzačných pomôcok nie je rozsiahle, vychádza z potrieb žiaka.**

Tzv. **ťažké** viacnásobné postihnutia - **používanie špeciálnych pomôcok**, neraz individuálnych, **a technických prostriedkov je nevyhnutné**. Vhodné sú aj drevené skladačky, hračky, kocky, obrázkové systémy (fotografie, verné zobrazenia, piktogramy), MAKATON, multimedialná technika. Vplyv má zdravotná a hygienická nezávadnosť, vyhovovanie bezpečnostným požiadavkám, dostupnosť. Na navodenie relaxácie a stimulujúceho prostredia slúži aj relaxačná miestnosť.

Snoezelen

Špeciálna multisenzorická miestnosť zriadená v škole na poskytnutie pozitívne naladeného prostredia, ktoré má funkciu relaxačnú, poznávaciu a interakčnú. Je vhodná aj pre deti s ťažšou formou postihnutia, aj pre tie, ktoré majú obmedzené komunikačné schopnosti. Snoezelen pomáha redukovať stres a stereotypné správanie, znižuje agresívne správanie a formy sebapoškodzovania.

Vybavenie miestnosti nie je presne určené, chýbať by nemali vodné lôžko, zrkadlá, svetelné efekty, mala by podporovať sluchové vnímanie (muzikoterapia), stimulovať čuch, chuť, hmat. Zrak stimuluje: bublinkové valce, optické vlákna, projektory s obrázkami, plazmové valce reagujúce na dotyk.

Sluch: CD s relaxačnou hudbou, zvuky prírody, matrac vo forme klavíra, na ktorom sa hrá nohami...

Čuch: aromalampa s vonnými olejmi.

Chuť: nápoje a potraviny výrazných chutí.

Hmat: dotykové steny, podložky, vankúše, masážne prístroje s vibráciami, masážne loptičky, modelovacie hmoty, hmatové vrecúška, dotykové pexeso. Pomôcky sú z materiálov, ktoré majú rôzne štruktúry a povrch.

Vestibulárny a propioceptívny systém: guľčkový bazén, húpacie kreslá, fitlopty, hojdačky, polohovacie vaky, trampolína.

Kompenzačné, špeciálne učebné pomôcky a úpravy testu používané pri skúškach

Pomôcky, kompenzačné pomôcky a formu úpravy testov, ktoré žiaci môžu využívať pri Testovaní 9, by mali mať možnosť využívať počas celej dochádzky do základnej školy a počas prijímacích skúšok na strednú školu.

Pomôcky, kompenzačné pomôcky a formu úpravy testov, ktoré žiaci môžu využívať pri maturitnej skúške, by mali mať možnosť využívať počas štúdia na strednej škole.

Testovanie 9

Povolené pomôcky: modré alebo čierne guľôčkové pero, rysovacie pomôcky (ceruzka, kružidlo, uhlomer, pravítko), kalkulačka, pomôcky, ktoré žiak bežne používal pri písaní písomných prác.

Povolené kompenzačné pomôcky:

- technické: optické prístroje, osvetlenie, polohovacie ležadlá, polohovacia lavica, Pichtov písací stroj, PC, kalkulačka,
- vyučovacie: výkladový, synonymický slovník a pomôcky, ktoré žiak bežne používal vo vyučovacom procese.

Zakázané pomôcky: mobilný telefón, mobilný telefón použitý ako kalkulačka, požičiavanie pomôcok, výpisky, študijné materiály, učebnice a pod.

Žiaci sa do skupín nezaraďujú podľa stupňa postihnutia z lekárskeho hľadiska, ale podľa miery obmedzenia pri práci s textom.

1. skupina obmedzenia:

Žiak zaradený do 1. skupiny pracuje s identickými testami ako pre intaktných žiakov. Odpovede zapisuje do odpovedových hárkov, používa kompenzačné pomôcky.

2. skupina obmedzenia:

Žiak zaradený do 2. skupiny pracuje s upravenými testami, odpovede zapisuje do odpovedových hárkov, používa kompenzačné pomôcky.

Prijímacie skúšky

Možnosť používať kompenzačné pomôcky.

Maturitná skúška:

Žiaci sú zaradení do troch skupín podľa miery obmedzenia pri práci s testovými úlohami:

- a) I. skupina – ľahký stupeň obmedzenia,
- b) II. skupina – stredný stupeň obmedzenia,
- c) III. skupina – ťažký stupeň obmedzenia.

I. skupina obmedzenia: možnosť použitia kompenzačných pomôcok podľa potrieb žiakov (t. j. podľa odporúčania poradenského zariadenia).

II. skupina obmedzenia: úprava podmienok a priebehu maturitnej skúšky podľa úprav uvedených vyššie **na základe primárneho postihnutia**.

III. skupina obmedzenia: maturitná skúška s úpravami uvedenými v II. skupine s pomocou asistenta alebo tlmočníka posunkovej reči. Žiaci s viacnásobným postihnutím, ktorým sa v priebehu vzdelávania zmenil zdravotný stav tak, že nie sú schopní absolvovať písomnú

formu internej časti maturitnej skúšky podľa písmena A, vykonajú iba externú časť a ústnu formu internej časti maturitnej skúšky podľa písmena A.

(§ 14 vyhlášky MŠ SR č. 318/2008 Z. z. o ukončovaní štúdia na stredných školách v znení neskorších predpisov)

3.8 Deti a žiaci chorí alebo zdravotne oslabení

Charakteristika

Chorý je jednotlivец v stave choroby. Choroby sú akútne, chronické, krátkodobé, dlhodobé, aj celoživotné, opakované, choroby so silnou, dlhotrvajúcou bolesťou, s ohrozením na živote. V súvislosti s chorobou vznikajú u niektorých detí poruchy vnímania, pamäti, autoregulácie správania, emocionálne poruchy, oneskorenie v mentálnom vývine alebo zaostávanie vo vývine reči.

Zdravotne oslabený je žiak rekonvalescent, so sklonom k recidivite choroby, s ohrozením zdravia v dôsledku vplyvu nevhodného prostredia, nevhodného životného režimu, nesprávnej výživy alebo príliš ochrannej rodinnej výchovy.

Prejavovať sa môže ako znížená odolnosť voči chorobám, nedostatok pohybu - znížená telesná výkonnosť, neobratnosť, zlé držanie tela, zvýšená unaviteľnosť, obezita alebo nadmerná chudosť, poruchy spánku, pomočovanie, tiky a iné neurotické prejavy.

Špecifickou formou zdravotného oslabenia je asténia (celková telesná slabosť, pocity únavy a slabosti, smútku a namrzenosti) a obezita (spôsobuje zmeny vo fyzickej, psychickej a spoločenskej sfére, tuční sú neobratní, sú predmetom výsmechu, prezývok, čo vyvoláva zmenu psychických reakcií - stiahnu sa do seba a stanú sa zatrpknutými alebo sa agresívne bránia).

Chorých a zdravotne oslabených spájajú **3 spoločné znaky**: 1. poruchy hybnosti, 2. poruchy vyššej nervovej činnosti, 3. psychické zmeny. Veľký rozsah chorôb a zdravotných oslabení podmieňuje variabilnosť psychických ťažkostí, najčastejším je komplex menejcennosti. U týchto detí a mládeže *celý výchovno-vzdelávací proces ovplyvňuje vhodnosť a nevhodnosť pohybu.*

(Podľa Kollárovej)

Chorí a zdravotne oslabení sa počas liečby vzdelávajú v materskej škole a v základnej **škole pri zdravotníckom zariadení** (nemocnici, pri detskej liečebni, detskej kúpeľnej liečebni, pri detskej ozdravovni, pri dennom sanatóriu). Ich **kmeňovou školou** je bežná materská alebo základná škola, kde, ak je to potrebné, vzdelávajú sa formou školskej integrácie, prípadne v špeciálnej triede.

Kompenzačné a špeciálne učebné pomôcky pre deti a žiakov chorých a zdravotne oslabených

Základná škola, špeciálna základná škola pri zdravotníckom zariadení

V škole sú učebnice a učebné pomôcky ako v bežnej ZŠ, špeciálne pomôcky (rehabilitačné, ortopedické, kompenzačné a korekčné) – podľa finančných možností školy, pracovné stolíky na lôžko pre ležiacich (sediacich) pacientov, malá, prenosná, umývateľná tabuľa, názorné didaktické pomôcky sú ľahké, umývateľné, prenosné a dezinfikovateľné - musia vyhovovať

hygienicko-epidemiologickým požiadavkám zdravotníckeho zariadenia, notebook, výukové programy, počítače s učebným programom, ktoré možno priviezť k lôžku pacienta, hry, hlavolamy, doplnovačky, zaujímavosti, obrázky a pod., učebňa Lego Dacta.

Špeciálna trieda v ZŠ

V triede sú žalúzie, čistič a zvlhčovač vzduchu, bezprašná tabuľa, nástenné tabule obojstranné a slepé mapy, na ktoré možno písať fixkou, žiaci používajú na písanie umývateľné fólie. V triede sú len nekvitnúce rastliny (po porade s alergológom). V triede je tekuté mydlo, papierové utierky.

Zriadenie soľnej triedy v škole (na posilnenie zdravia a relaxáciu).

Materská škola pri zdravotníckom zaradení

K vybaveniu patria hračky, špeciálnopedagogické pomôcky, kompenzačné a rehabilitačné pomôcky, prístroje používané na základe odporúčenia zdravotníckeho personálu alebo odborného posúdenia špeciálneho pedagóga.

Kompenzačné a špeciálne učebné pomôcky používané pri skúškach

Pomôcky, kompenzačné pomôcky a formu úpravy testov, ktoré žiaci môžu využívať pri Testovaní 9, by mali mať možnosť využívať počas celej dochádzky do základnej školy a počas prijímacích skúšok na strednú školu.

Testovanie 9

Povolené pomôcky: modré alebo čierne guľôčkové pero, rysovacie pomôcky (ceruzka, kružidlo, uhlomer, pravítko), kalkulačka, pomôcky, ktoré žiak bežne používal pri písaní písomných prác.

Povolené kompenzačné pomôcky:

- technické: optické prístroje, osvetlenie, polohovacie ležadlá, polohovacia lavica, Pichtov písací stroj, PC, kalkulačka,
- vyučovacie: výkladový, synonymický slovník a pomôcky, ktoré žiak bežne používal vo vyučovacom procese.

Zakázané pomôcky: mobilný telefón, mobilný telefón použitý ako kalkulačka, požičiavanie pomôcok, výpisky, študijné materiály, učebnice a pod.

Žiaci sa do skupín nezaraďujú podľa stupňa postihnutia z lekárskeho hľadiska, ale podľa miery obmedzenia pri práci s textom.

1. skupina obmedzenia:

Žiak zaradený do 1. skupiny pracuje s identickými testami ako pre intaktných žiakov. Odpovede zapisuje do odpovedových hárkov, používa kompenzačné pomôcky.

2. skupina obmedzenia:

Žiak zaradený do 2. skupiny pracuje s upravenými testami, odpovede zapisuje do odpovedových hárkov, používa kompenzačné pomôcky.

Prijímacie skúšky: možnosť použiť kompenzačné pomôcky.

Maturitná skúška: bez použitia kompenzačných pomôcok

(podľa § 14 vyhlášky MŠ SR č. 318/2008 Z. z. o ukončovaní štúdia na stredných školách v znení neskorších predpisov).

3.9 Žiaci s vývinovou poruchou učenia

Charakteristika

Medzinárodná klasifikácia chorôb - 10. revízia v kapitole poruchy psychického vývinu (F 80 - 89) uvádza **špecifické poruchy školských zručností** (F 81):

- F 81.0 špecifická porucha čítania (u nás zaužívaný názov *dyslexia*)
- F 81.1 špecifická porucha hláskovania (u nás zaužívaný názov *dysortografia*)
- F 81.2 špecifická porucha aritmetických schopností (u nás zaužívaný názov *dyskalkúlia*)
- F 81.3 zmiešaná porucha školských zručností (kombinácia *dyskalkúlie s dyslexiou alebo dysortografiou*)
- F 81.8 iné vývinové poruchy školských zručností (u nás zaužívaný názov *dysgrafia*)
- F 81.9 nešpecifikovaná vývinová porucha školských zručností (*neschopnosť učiť sa*)

Sú to **poruchy vývinu školských zručností**, pri ktorých je nadobúdanie zručností obmedzené od skorých vývinových štádií.

Vznikajú na základe dysfunkcií centrálnej nervovej sústavy.

Príčiny: ľahká mozgová dysfunkcia, dedičnosť, kombinácia ľahkej mozgovej dysfunkcie a dedičnosti, neurotické alebo nejasné príčiny, problémy sociálneho vývinu.

Príčiny podľa Zelinkovej:

1. biologicko-medicínske (dedičnosť, odlišnosť štruktúry a fungovania mozgu, hormonálne zmeny),
2. kognitívne (deficit fonologický – poškodenie fonematického uvedomenia, d. vizuálny – potreba dlhšieho intervalu na vnímanie dvoch podnetov, d. v oblasti reči a jazyka – postihuje hovorenú aj písanú reč, systém osvojovania jazyka, jazykové kompetencie, d. v procese automatizácie – zručnosti sa pomalšie zautomatizujú, d. v oblasti pamäti – obmedzenie pamäti, d. v časovom usporiadaní ovplyvňujúci rýchlosť kognitívnych procesov – deficit rýchlosti výkonu, kombinácia deficitov),
3. behaviorálne (na základe rozboru správania sa pri čítaní, písaní a pri bežných denných činnostiach).

Trpia nimi 2 – 4 jednotlivci zo 100 (chlapci častejšie ako dievčatá). **Diagnostikované** sú niekedy už v predškolskom období, najčastejšia po zaškolení. Ľahký stupeň často **vymizne** spontánne, ťažšie formy pretrvávajú aj na 2. stupni ZŠ, často až do dospelosti. U mnohých jedincov nepríde k vymiznutiu, ani ku kvalitnej kompenzácii bez špeciálnych reedukačných a výchovných opatrení.

Školský zákon používa termín „žiaci s vývinovými poruchami učenia“, staršie pedagogické materiály a zdravotnícka literatúra používa termín „špecifické poruchy učenia“, „špecifické vývinové poruchy učenia“.

Dyslexia

Neschopnosť naučiť sa čítať.

Prejavuje sa ako znížená schopnosť alebo neschopnosť učiť sa pomocou prečítania písaného textu a prelína sa do všetkých predmetov.

Porucha môže postihovať:

- rýchlosť čítania (dieťa číta pomaly alebo len slabikuje),
- správnosť (dieťa zamieňa tvarovo podobné písmená, domýšľa si text),

porozumenie čítaného textu je nízke.

Špecifické chyby vyskytujúce sa pri čítaní:

- zámena písmen tvarovo a sluchovo podobných (statické inverzie: d-b-p, m-n, k-h),
- prehadzovanie slabík (kinetické inverzie),
- vynechávanie písmen, slabík, slov, viet,

- pridávanie písmen, slabík, slov,
- vynechávanie diakritických znamienok alebo ich nesprávne používanie,
- domýšľanie koncoviek slov,
- neschopnosť reprodukovať text.

Dysortografia

Postihnutá je schopnosť správne hláskovať aj schopnosť správne písať slová.

Porucha pravopisu, charakteristická nedodržiavaním gramatických pravidiel v písomnom prejave. Zvyčajne sa vyskytuje spolu s dyslexiou.

Konkrétne prejavy v školskej práci žiaka sú:

- nedodržiavanie hraníc slov pri písaní (napr. spájanie slov vo vete), nesprávne delenie slov,
- nesprávne používanie i, í, y, ý (nerozlišuje di-dy, ti-ty, ni-ny, li-ly; aj keď žiak ovláda vybrané slová a gramatické pravidlá teoreticky, v praxi ich nedokáže aplikovať),
- vynechávanie alebo pridávanie písmen, slabík, slov v písomnom prejave (vynecháva, pridáva, zamieňa písmená alebo celé slabiky),
- nepoužívanie, alebo nesprávne používanie diakritických znamienok (zamieňa krátke a dlhé samohlásky).

Žiaci s dysortografiou majú zvyčajne najväčšie problémy vo vyučovaní materinského a väčšinou aj cudzieho jazyka. Ťažkosti majú najmä pri písaní diktátov a slohových prác.

Relatívne pomalé pracovné tempo pri prepisovaní textu je zapríčinené nedostatočným zautomatizovaním jednotlivých funkcií.

Dyskalkúlia

Porucha počítania. Porucha ovládania základných matematických operácií a nie pochopenia vyššej matematiky.

Prejavuje sa

- neschopnosťou priradovať počet k číslici,
- nedostatočnými matematickými predstavami,
- sťaženosťou orientáciou na číselnej osi,
- zamieňaním tvarovo podobných číslíc,
- neschopnosťou uskutočňovať matematické operácie (sčítanie, odčítanie, násobenie, delenie),
- neschopnosťou v priestorovej orientácii pri práci s číslami a aj v geometrii.

Vo vyučovacom procese má žiak ťažkosti pracovať s matematickými pojмами, či s matematickými operáciami.

Dysgrafia

Porucha grafického prejavu, najmä písania, znížená schopnosť až neschopnosť osvojiť si zručnosť písania.

Ťažkosti sa prejavujú pri tvaroch a poradí písmen, nie pri obsahovej stránke písomného prejavu. Grafický prejav dieťaťa je nečitateľný, dieťa si ťažko pamätá písmená a ťažko ich napodobňuje. Výsledkom je jeho znížená kvalita (týkajúca sa tvaru, veľkosti i sklonu písma, prípadne i nedodržiavania linajky a priestoru zošita), niekedy vo forme nečitateľného písma pre druhých a v najťažších prípadoch aj pre pisateľa. Okrem porušenia tvarov písma býva porušené tempo písania, ruka je rýchlo unaviteľná.

Dysgrafia môže postihnúť aj výtvarný prejav.

V matematike sa môže prejavovať zamieňaním poradia číslíc v číslach i podpisovaní čísel pri sčítaní a odčítaní pod seba.

V školskej práci žiaka sa dysgrafia *prejavuje* aj:

- neschopnosťou zaznačiť si písomne učivo a poznámky využívať k vlastnému učeniu,
- pomalým pracovným tempom,
- neschopnosťou preukázať reálnu vedomostnú úroveň pri písomných previerkach.

Medzi zriedkavejšie sa vyskytujúce dysfunkcie patrí:

dysmúzia (problémy s rozoznávaním tónov, melódií, spievaním ap.).

dyspraxia (problémy pri vykonávaní účelových pohybov, neobratnosť).

dyspinxia (porucha výtvarných schopností).

Uvedené delenie je teoretické, jednotlivé poruchy sa pomerne často vyskytujú vo vzájomnej kombinácii.

Podľa odporúčania dr. Dočkala (VÚDPaP) v CPPPaP žiakom „v hraničnom pásme mentálnej retardácie“ niekedy stanovia diagnózu F81.3 Zmiešaná porucha školských spôsobilostí alebo F81.9 Vývinová porucha školských spôsobilostí nešpecifikovaná, keďže ich intelekt je v rámci normy (nad 70), ale znížený vo viacerých oblastiach tak, že im neumožňuje úspešne sa učiť.

Kompenzačné a špeciálne učebné pomôcky pre žiakov s vývinovými poruchami učenia (VPU)

Žiaci s vývinovými poruchami učenia v škole používajú pomôcky:

Technické pomôcky: diktafón (žiak ho môže používať po dohode s vyučujúcim pri vysvetľovaní nového učiva, v praxi sa osvedčilo, že zapnutie a vypnutie diktafónu počas výkladu na hodine realizuje pedagóg), magnetofón pri nahrávaní učiva pri domácej príprave, prenosný DVD prehrávač, kalkulačka, počítač/notebook, korekcia gramatiky v počítači.

MŠ SR schválilo učebnú pomôcku Program DysCom SK pod č. CD-2007-23443/47459-1:914 s platnosťou od 1. februára 2008 a odporúča jej používanie pri výchovno-vzdelávacej a poradenskej činnosti so zameraním na *žiacov so ŠVVP a žiakov s ťažkosťami s osvojovaním čítania a písania* v školách a poradenských zariadeniach (Časť 2.1 Všeobecné pokyny bod 21 POP 2008/2009).

CD

Odvážny Viliam - výučbový program na rozvoj pasívnej a aktívnej slovnej zásoby pre žiakov so sluchovým postihnutím v prípravnom až 3. ročníku,

Naslouchej a hrej si – cvičenie sluchovej pamäti a diferenciacie zvukov,

Než začne matematika – pre MŠ, 1. roč. ZŠ, logopedické pracoviská, hravým spôsobom rozvíja a upevňuje základy matematického poznania a logiky,

Detský kútik 1 – 5 – pre 1. – 4. roč. ZŠ a na vyučovanie žiakov s VPU,

Maľovanie pre deti – zoznamuje deti s kreslením na počítači,

FONO – súbor programov na rečovú terapiu vhodný pre deti s poruchami reči a poruchami učenia sa; program má doložku MŠ SR,

Boardmaker – CD - poskytuje široké možnosti vytvárania vzdelávacích materiálov ako napr. pracovné listy, hry a pod.

Didaktické pomôcky: pravidlá slovenského pravopisu, rôzne gramatické tabuľky (žiak ich môže mať k dispozícii kedykoľvek počas vyučovacej hodiny), tabuľka malej a veľkej násobilky, číselná os, prehľad vzorcov, matematické, fyzikálne, chemické tabuľky, atlas, slovník, ilustrácie, kartičky so slabikami, názorné pomôcky.

Upravené materiály: tlačené (kopírované) materiály na individuálnu prácu, predpísané texty na dopĺňanie, cvičenia, kde i, y len dopisuje, diktát pripravený ako dopĺňovačka, učiteľom pripravené poznámky - nalepenie do zošita, odkopírované poznámky od spolužiakov, farebné podčiarkovanie, zvýrazňovanie podstatného v texte, vypracovanie osnovy, vyjadrenie obsahu obrázkom, nákresy, rozdelenie učebného textu pri štúdiu na kratšie úseky, vypracovanie konspektu (zápis podstatného z toho, čo sa práve naučil v bodoch).

Kompenzačné pomôcky: dyslektické (čítacie) okienko (text sa postupne odkrýva a číta nahlas po slabikách), dyslektická tabuľka (pomocou farebného odlíšenia a prehľadného usporiadania rozdelenia hlások sa uplatňujú gramatické pravidlá o tvrdých, mäkkých spoluhláskach a slabikách, o vybraných slovách), obrázková abeceda, písmená na kockách, špeciálna lavica so sklopnou doskou na čítanie, gymnastická lopta, ďalšie pomôcky odporúčané poradenským zariadením.

Školské potreby: násadka na správne držanie písacieho náčinia, písacie potreby, ktoré „nezadrhávajú“ po papieri a nie sú príliš tenké na uchopenie, pero, ktoré nezanecháva machule (nie plniace), linajkové, štvorcové zošity, podložky s pomocnými linajkami, záložka.

Špeciálne učebnice a pracovné listy

V triede **učiteľ** dbá, aby žiak využíval kompenzačné pomôcky, umiestni ho na miesto, kde nie je rušený spolužiakmi.

Nie každý žiak potrebuje používať všetky uvedené pomôcky, vždy je však potrebný individuálny prístup k žiakovi a individualizácia metód na uľahčenie učenia sa žiakov.

V predmetoch individuálna logopedická intervencia, rozvíjanie špecifických funkcií školský špeciálny pedagóg, školský logopéd používa pomôcky:

svetelný bzučiak, vysielačka, čitateľské tabuľky, skladačky, dominá, puzzle, pexesá, karty na rozvíjanie jazykových schopností, geometrické tvary, bludiská, obrázkové dominá, kobercové písmenká, písmenkové bludiská, na rozvíjanie motoriky motanice, navliekanie šnúrok, guľôčkové labyrinty, hry pre deti, stavebnice, mozaiky, skladačky, korálky, Jazyk a reč (obrázkový a metodický materiál na podporu prirodzeného vývinu reči).

Na vstupnú **špeciálnopedagogickú diagnostiku**: testy, tabuľky, hry s kartami, kockami, paličkami, žetónmi, tabuľkami, kalendár, hodiny

Na **cvičenia zrakového vnímania**: dva zdanlivo rovnaké obrázky (vyhľadávanie rozdielov), vyhľadávanie skrytých predmetov na obrázku, hľadanie cesty bludiskom, skladanie a rozkladanie obrázkov z častí (puzzle).

Kompenzačné, špeciálne učebné pomôcky a úpravy testu používané pri skúškach

Pomôcky, kompenzačné pomôcky a formu úpravy testov, ktoré žiaci môžu využívať pri Testovaní 9, by mali mať možnosť využívať *počas celej dochádzky do základnej školy* a počas *prijímacích skúšok* na strednú školu.

Pomôcky, kompenzačné pomôcky a formu úpravy testov, ktoré žiaci môžu využívať pri maturitnej skúške, by mali mať možnosť využívať *počas štúdia na strednej škole*.

Testovanie 9

Povolené pomôcky: modré alebo čierne guľôčkové pero, rysovacie pomôcky (ceruzka, kružidlo, uhlomer, pravítko), kalkulačka, pomôcky, ktoré žiak bežne používal pri písaní písomných prác.

Povolené kompenzačné pomôcky:

- technické: optické prístroje, osvetlenie, polohovacie ležadlá, polohovacia lavica, PC, kalkulačka,
- vyučovacie: výkladový, synonymický slovník a pomôcky, ktoré žiak bežne používal vo vyučovacom procese.

Zakázané pomôcky: mobilný telefón, mobilný telefón použitý ako kalkulačka, požičiavanie pomôcok, výpisky, študijné materiály, učebnice a pod.

Žiaci sa do skupín nezaraďujú podľa stupňa postihnutia z lekárskeho hľadiska, ale podľa miery obmedzenia pri práci s textom.

1. skupina obmedzenia:

Žiak zaradený do 1. skupiny pracuje buď s identickými testami pre intaktných žiakov, alebo s upravenými testami, odpovede zapisuje do odpoved'ových hárkov, používa kompenzačné pomôcky.

2. skupina obmedzenia:

Žiak zaradený do 2. skupiny pracuje s upravenými testami, odpovede zapisuje do odpoved'ových hárkov, používa kompenzačné pomôcky.

Prijímacie skúšky: možnosť používať kompenzačné pomôcky.

Maturitná skúška

Žiaci sú zaradení do troch skupín podľa miery obmedzenia pri práci s testovými úlohami:

- a) I. skupina – ľahký stupeň obmedzenia,
- b) II. skupina – stredný stupeň obmedzenia,
- c) III. skupina – ťažký stupeň obmedzenia.

I. skupina obmedzenia: možnosť použitia kompenzačných pomôcok podľa potrieb žiakov (t. j. podľa odporúčania poradenského zariadenia). Žiak pracuje s testami identickými pre intaktných žiakov.

2. skupina obmedzenia: písmo Arial, veľkosť písma 14, riadkovanie 1,5, zvýraznenie podstaty úlohy (napr. podčiarknutím, tučným písmom a pod.), členenie testového hárka tak, aby uľahčoval orientáciu, zvýraznené oddelenie otázok, zápis odpovedí priamo do testového zošita (zakrúžkovanie odpovede alebo zapísanie odpovede do riadka), didaktické pomôcky.

III. skupina obmedzenia: maturitná skúška s úpravami uvedenými v II. skupine s pomocou asistenta.

(§ 14 vyhlášky MŠ SR č. 318/2008 Z. z. o ukončovaní štúdia na stredných školách v znení neskorších predpisov)

3.10 Žiaci s poruchou aktivity a pozornosti

Charakteristika

Medzinárodná klasifikácia chorôb v kapitole poruchy správania a emočné poruchy so zvyčajným začiatkom v detstve a počas dospievania (F 90 – F 98) uvádza **hyperkinetické poruchy** - skupinu porúch charakterizovanú skorým vznikom (zvyčajne v prvých piatich rokoch života), neschopnosťou vydržať pri činnosti vyžadujúcej kognitívnu účasť, tendenciou prechádzať z jednej činnosti na druhú bez ich dokončenia, dezorganizovanou, nedostatočne regulovanou, nadmernou aktivitou.

Hyperkinetické deti sú neraz bezohľadné, impulzívne, náchylné na úrazy, často sa dostávajú do disciplinárnych problémov, skôr pre neúmyselné porušovanie pravidiel ako pre úmyselný vzdor. Sú nepopulárne medzi inými deťmi a môžu sa dostať do izolácie.

MKCH-10 uvádza diagnózy:

- F90.0 Porucha aktivity a pozornosti
- F90.1 Hyperkinetická porucha správania
- F90.8 Iné hyperkinetické poruchy
- F90.9 Nešpecifikovaná hyperkinetická porucha

Školský zákon používa názov poruchy aktivity a pozornosti, iné názvy sú ADD, ADHD, ľahká mozgová dysfunkcia, predtým sa používal názov ľahká mozgová encefalopatia.

Terapia porúch aktivity a pozornosti: 1. farmakoterapia, 2. psychologický prístup (poradenské vedenie dieťaťa alebo psychoterapia: nácvik žiaduceho správania, arteterapia, muzikoterapia, hipoterapia, canisterapia a pod., relaxačné techniky, EEG-biofeedback).

(Andreánska in Lechta a kol.: Základy inkluzívni pedagogiky)

Kompenzačné a špeciálne učebné pomôcky pre žiakov s poruchami aktivity a pozornosti

Žiaci s poruchami aktivity a pozornosti môžu používať v základnej a strednej škole pomôcky:

v triede na viditeľnom mieste **režim dňa**, **časový harmonogram aktivít** pre daný deň, **osnovu učiva**, ktoré sa má žiak naučiť, **slúchadlá** na stlmenie okolitých zvukov pri samostatnej práci (na určitý čas), **diktafón**, **semafor** (červené svetlo znamená stop nevhodnému správaniu), **prípadne ďalšie pomôcky (kompenzačné, špeciálne učebné) podľa odporúčania poradenského zariadenia**. Na lavici počas vyučovania má k dispozícii len tie učebné pomôcky, ktoré momentálne potrebuje.

Potrebná je ostrážitosť pri používaní ostrých predmetov na vyučovaní (nožničky, kružidlá), po použití by sa mali uložiť na bezpečné miesto.

V triede je **relaxačné miesto**, resp. v škole **relaxačná miestnosť** (tu žiak podľa potreby relaxuje alebo sa mu môže venovať psychológ, špeciálny alebo liečebný pedagóg, asistent učiteľa).

Ak žiak svojim správaním vážne a sústavne naruša vyučovanie, prípadne jeho správanie ohrozuje iných žiakov, učiteľa alebo jeho samého, je možné vyučovanie alebo jeho časť realizovať individuálne, v inej miestnosti, kde dočasne úlohu učiteľa preberie školský špeciálny pedagóg.

(Žiak s poruchami správania v základnej a strednej škole, metodicko-informatívny materiál)

Kompenzačné, špeciálne učebné pomôcky a úpravy testu používané pri skúškach

Pomôcky, kompenzačné pomôcky a formu úpravy testov, ktoré žiaci môžu využívať pri Testovaní 9, by mali mať možnosť využívať počas celej dochádzky do základnej školy a počas prijímacích skúšok na strednú školu.

Pomôcky, kompenzačné pomôcky a formu úpravy testov, ktoré žiaci môžu využívať pri maturitnej skúške, by mali mať možnosť využívať počas štúdia na strednej škole.

Testovanie 9

Povolené pomôcky: modré alebo čierne guľôčkové pero, rysovacie pomôcky (ceruzka, kružidlo, uhlomer, pravítko), kalkulačka, pomôcky, ktoré žiak bežne používal pri písaní písomných prác.

Povolené kompenzačné pomôcky:

- technické: optické prístroje, osvetlenie, polohovacie ležadlá, polohovacia lavica, PC, kalkulačka,
- vyučovacie: výkladový, synonymický slovník a pomôcky, ktoré žiak bežne používal vo vyučovacom procese.

Zakázané pomôcky: mobilný telefón, mobilný telefón použitý ako kalkulačka, požičiavanie pomôcok, výpisky, študijné materiály, učebnice a pod.

Žiaci sa do skupín nezaraďujú podľa stupňa postihnutia z lekárskeho hľadiska, ale podľa miery obmedzenia pri práci s textom.

1. skupina obmedzenia:

Žiak zaradený do 1. skupiny pracuje s identickými testami ako pre intaktných žiakov. Odpovede zapisuje do odpovedových hárkov, používa kompenzačné pomôcky.

2. skupina obmedzenia:

Žiak zaradený do 2. skupiny pracuje s upravenými testami, odpovede zapisuje do odpovedových hárkov, používa kompenzačné pomôcky.

Prijímacie skúšky

Možnosť používať kompenzačné pomôcky.

Maturitná skúška:

Žiaci sú zaradení do troch skupín podľa miery obmedzenia pri práci s testovými úlohami:

- a) I. skupina – ľahký stupeň obmedzenia,
- b) II. skupina – stredný stupeň obmedzenia,
- c) III. skupina – ťažký stupeň obmedzenia.

I. skupina obmedzenia: možnosť použitia kompenzačných pomôcok podľa potrieb žiakov (t. j. podľa odporúčania poradenského zariadenia).

II. skupina obmedzenia: zápis odpovedí priamo do testového zošita (zakrúžkovanie odpovede alebo zapísanie odpovede do riadka).

III. skupina obmedzenia: maturitná skúška s úpravami uvedenými v II. skupine s pomocou asistenta.

(§ 14 vyhlášky MŠ SR č. 318/2008 Z. z. o ukončovaní štúdia na stredných školách v znení neskorších predpisov)

3.11 Žiaci s poruchou správania

Sú to žiaci s narušením funkcií v oblasti emocionálnej alebo sociálnej.

Poruchy správania: **disociálne správanie** (vzdor, neposlušnosť a pod.),
asociálne správanie (záškoláctvo, toxikománia, závislosť od hier, drobné krádeže a pod.),
antisociálne správanie (delikvencia, kriminalita).

Poruchy správania **charakterizuje** opakované a pretrvávajúce, asociálne, agresívne alebo vyzývavé konanie. Ide teda o horšie počínanie, ako je obyčajné detské huncútstvo alebo pubertálna rebélia a má ráz **trvalého správania (aspoň šesť mesiacov)**.

Príklady správania, ktoré je podkladom pre diagnózu: nadmerné bitkárstvo a terorizovanie, krutosť voči iným ľuďom a zvieratám, ťažké poškodzovanie majetku, podpaľačstvo, krádeže, opakované luhanie, záškoláctvo, utekanie z domu, nezvyčajne časté a veľké výbuchy zlosti, neposlušnosť.

Uvedené správanie, ak je dostatočne výrazné, postačuje na diagnózu, **ale jednotlivé asociálne činy nestačia**.

Príčiny porúch: nerovnováha v podnetoch a skúsenostiach, preťažovanie alebo nedostatok podnetov, silné podnety z médií, nedostatok skúseností (nezrelosť), nedostatok sociálnych skúseností, neschopnosť domyslieť následky konania, túžba zaujať, byť prijatý inými deťmi, poruchy príjmu potravy, experimenty s drogami, nepriaznivé okolnosti v ranom veku, poškodzujúci a extrémny štýl výchovy – zanedbávanie, príliš prísna a trestajúca výchova, prehnaná starostlivosť, výchovné chyby pedagógov, trauma, intoxikácia, ochorenie, úraz, operácia.

Kompenzačné pomôcky sa pre žiakov s poruchami správania nepoužívajú, ak sa porucha nekombinuje s inou poruchou alebo s postihnutím.

Maturitná skúška: bez použitia kompenzačných pomôcok.

4. Pomôcky pre deti a žiakov s nadaním

Druhú kategóriu detí a žiakov, ktorí vyžadujú úpravu podmienok výchovno-vzdelávacieho procesu, tvoria deti a žiaci s nadaním. Školský zákon zaraďuje žiakov s nadaním medzi **žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami**. **Špeciálna výchovno-vzdelávacia potreba** (podľa § 2 písm. i) školského zákona) vyplýva z **nadania** žiaka. Je to požiadavka na úpravu podmienok, obsahu, foriem, metód a prístupov vo výchove a vzdelávaní pre žiaka. Ich realizácia je nevyhnutná na rozvoj schopností a osobnosti žiaka a dosiahnutie primeraného stupňa vzdelania.

Charakteristika

Sú to deti a žiaci, ktorí majú nadpriemerné schopnosti **v intelektovej oblasti**, v oblasti **umenia** alebo **športu** alebo v týchto oblastiach dosahujú v porovnaní s rovesníkmi mimoriadne výkony. Nadaných je 2 – 5 % žiakov, mimoriadne nadaný jeden z tisícich. Nadanie nie je natrvalo prítomné a nemenné, preto ho treba vhodným vzdelávaním podporiť.

Rozdelenie:

- a) intelektové nadanie
 - všeobecné intelektové nadanie
 - špecifické intelektové nadanie
- b) umelecké nadanie
- c) športové nadanie

(§ 103 ods. 1 školského zákona)

Intelektové nadanie detí znamená vysoko nadpriemerne rozvinuté poznávacie schopnosti v jednej alebo viacerých intelektových oblastiach. Žiakov so **špecifickým intelektovým nadaním** možno diagnostikovať až vo veku nad 10 rokov a začleniť ich do tried druhého stupňa základnej školy alebo do tried strednej školy.

Nadanie sa často spája s poruchami správania (najmä ADD, ADHD), s vývinovými poruchami učenia (dyslexia, dysgrafia, dysortografia a pod.), medzi nadanými sú aj deti s Aspergerovým syndrómom, Tournettovým syndrómom, Rettovým syndrómom a pod. Mnohé nadané deti **majú výrazné výchovné, resp. osobnostné, sociálne a emocionálne problémy.**

(Laznibatová in Lechta a kol.: Základy inkluzívnej pedagogiky)

Pomôcky pre deti a žiakov s intelektovým nadaním

Žiaci potrebujú dostatok a neustály prísun nových informácií, zaujímavých, pestrých, podnetných a stimulujúcich úloh. Potrebujú **úlohy**:

- problémové,
- kreatívne,
- nejednoznačné,
- na premýšľanie,
- s viacerými krokmi,
- s viackrokovými operáciami a náročnými postupmi riešenia.

(Laznibatová)

Pri vzdelávaní žiakov s intelektovým nadaním sa používajú:
učebnice,

učebné texty a
pracovné zošity **pre žiakov so všeobecným intelektovým nadaním a
pre žiakov so špecifickým intelektovým nadaním,**
pri niektorých častiach obsahu aj
učebnice, učebné texty a pracovné zošity
pre žiakov bez ŠVVP.

(§ 3 ods. 8 vyhlášky o výchove a vzdelávaní žiakov s intelektovým nadaním)

Dôležité je aj vybavenie školy
alternatívnymi učebnicami,
metodickými materiálmi,
učebnými materiálmi na vyučovanie cudzieho jazyka,
pracovnými zošitmi,
encyklopédiami,
detskou, krásnou i náučnou **literatúrou**
viac ako pre ostatných žiakov školy.

Potrebné je tiež zabezpečiť
spotrebný materiál,
školské potreby,
rozmnožovaciu techniku,
výpočtovú techniku.

Pedagóg žiakov s intelektovým nadaním potrebuje výkonný osobný počítač s príslušenstvom a napojením na internet, literatúru, metodické materiály, rozmnožovaciu techniku na rozmnožovanie rozličného učebného materiálu.

Ak je žiak s nadaním súčasne žiakom so zdravotným znevýhodnením, používa **kompensačné pomôcky** podľa druhu zdravotného znevýhodnenia.

5. Pomôcky pre deti a žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia

Charakteristika

Tretiu kategóriu detí a žiakov, ktorí vyžadujú úpravu podmienok výchovno-vzdelávacieho procesu, tvoria **žiaci zo sociálne znevýhodneného prostredia (SZP)**.

Sú to deti/žiaci žijúci v takom prostredí, kde **podmienky**

sociálne,
rodinné,
ekonomické a
kultúrne

nedostatočne podnecujú rozvoj

mentálnych,
vôľových,
emocionálnych vlastností žiaka,

nepodporujú ich socializáciu a

neposkytujú im dostatok primeraných podnetov pre rozvoj osobnosti.

(Podľa § 2 písm. p) školského zákona)

Kto je žiak zo SZP?

Podľa POP 2010/2011 **žiakom zo SZP je žiak, ktorý spĺňa aspoň 3 z uvedených kritérií:**

1. pochádza z rodiny, ktorej sa poskytuje pomoc v hmotnej núdzi a príjem rodiny je najviac vo výške životného minima,
2. aspoň 1 z rodičov alebo osoba, ktorej je dieťa zverené do osobnej starostlivosti patrí do skupiny znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie,
3. najvyššie ukončené vzdelanie rodičov je základné, alebo aspoň jeden z rodičov nemá ukončené základné vzdelanie,
4. neštandardné bytové a hygienické podmienky rodiny (napr. dieťa/žiak nemá vyhradené miesto na učenie, nemá vlastnú posteľ, nie je zavedená elektrická prípojka a pod.),
5. vyučovací jazyk školy je iný, než jazyk, ktorým hovorí dieťa v domácom prostredí.

Počet týchto žiakov uvádza škola vždy začiatkom septembra v EDUZBER-e ako žiakov zo SZP.

Každý žiak zo SZP nie je žiakom so ŠVVP.

Kto je žiak zo SZP, ktorý je žiakom so ŠVVP?

Je to žiak zo sociálne znevýhodneného prostredia, ktorý má aj špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby.

Žiak zo SZP sa zúčastní vyšetrenia v centre pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie (CPPPaP). V lokalitách, kde je väčšie množstvo detí zo SZP, pri nahlasovaní žiakov do 1. ročníka vyžiada asistent učiteľa od zákonných zástupcov súhlas s psychologickým vyšetrením dieťaťa alebo psychológ z centra prichádza priamo do obce a vyšetří deti ešte pred začiatkom školského roka.

Ak sa zistí, že žiak má špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby a jeho IQ je v norme, v správe z vyšetrenia sa obvykle uvedie, že žiak **má oslabené parciálne funkcie vplyvom nepodnetného prostredia prejavujúce sa ako porucha učenia**. V správe sa uvedú odporúčania pre výchovno-vzdelávací proces (odporúčania môžu byť podobné ako pre žiaka s vývinovými poruchami učenia). Ak má škola zriadený nultý ročník alebo špecializovanú triedu, odporúča vzdelávania žiaka v takejto triede. Centrum môže odporúčať žiakovi absolvovať stimulačný program, aby sa „naštartoval“ rozvoj málo rozvinutých alebo nerozvinutých psychických funkcií. Po stanovenom čase (polrok, rok) sa kontrolným vyšetrením pokrok žiaka preverí. Tu sa ukáže, či sa učiteľ žiakovi venoval, či s ním pracoval podľa odporúčaní centra, či so školou spolupracovali aj rodičia. Ak škola rozvíjala málo rozvinuté schopnosti a zručnosti žiaka, pokrok sa rýchle dostaví (rýchlejšie ako pri žiakoch s vývinovými poruchami učenia).

Špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby nemusí (môže) mať žiak počas celého vzdelávania. Ak sa zistí, že žiak zo SZP má špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby z dôvodu **zdravotného znevýhodnenia** (porucha, postihnutie, ochorenie...), vzdeláva sa ako žiak so zdravotným znevýhodnením, teda formou školskej integrácie, v špeciálnej triede alebo v špeciálnej škole.

Porovnanie

Kategória	žiak so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami	žiak so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami
Skupina	žiak so zdravotným znevýhodnením	žiak so sociálne znevýhodneného prostredia
Podskupina	žiak s vývinovou poruchou učenia	--
Prejavuje sa ako	<u>porucha učenia</u> prejavy podľa druhu poruchy	<u>porucha učenia</u> a postojov * vnímanie pomalšie ¹ * pozornosť rozptýlená, unaviteľná * pamäť menej výkonná * myslenie infantilné, emotívne, konkrétne, situačné, slabá schopnosť zovšeobecnenia * tempo učenia pomalšie * vôľa oslabená * emócie intenzívne, vzrušivosť, impulzivita, výbušnosť, ťažšie sa vytvárajú vyššie city * temperamentnosť, hravosť, hlučnosť * jemná motorika na nízkej úrovni * motivácia k učeniu chýba * jazyková bariéra
Príčina	ľahká mozgová dysfunkcia dedičnosť neuróza neznáma príčina	nepodnetné prostredie nedostatočná sociálna stimulácia zanedbanosť
Stanovenie diagnózy	neuroológ psychiater psychológ špeciálny pedagóg	psychológ špeciálny pedagóg
Diagnóza	uvedená v Medzinárodnej klasifikácii chorôb (MKCH-10) ako „špecifické poruchy vývinu školských zručností“	--
Úprava organizácie výchovy a vzdelávania	vzdelávanie v bežnej triede	vzdelávanie v bežnej triede
	formou školskej integrácie	--
	v špeciálnej triede	--
	--	v nultom ročníku
	--	v špecializovanej triede

		celodenný výchovný systém (stimulácia, zintenzívnenie formujúcich edukačných vplyvov v škole a mimo nej)
Vyučujúci	v bežnej triede učiteľ, ktorý nie je špeciálny pedagóg v špeciálnej triede a v špeciálnej škole špeciálny pedagóg	v nultom ročníku a v špecializovanej triede učiteľ, ktorý nie je špeciálny pedagóg
Náprava	intervencie psychológa alebo špeciálneho pedagóga v škole, v poradenskom zariadení	* <u>kompenzačný</u> program (dosiahnuť kultúrnu úroveň požadovanú školou) * <u>rozvojový</u> program (rozvoj nerozvinutých funkcií) napr. stimulačný program organizovaný CPPPaP
Tlačivo	Návrh na prijatie žiaka so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami do ŠŠ, ŠMŠ, MŠ, ZŠ, SŠ (428 MŠVVaŠ SR 2013/2014)	--
Vytvorenie individuálnych podmienok	individuálny výchovno-vzdelávací program začleneného (integrovaného) žiaka	individuálny výchovno-vzdelávací program
	úprava organizácie výchovy a vzdelávania (viď vyššie)	úprava organizácie výchovy a vzdelávania (viď vyššie)
	úprava prostredia triedy	úprava prostredia triedy
	špecifické metódy a formy výchovy a vzdelávania, napr.: * individuálny prístup * diferenciacia úloh * individuálne učebné a pracovné tempo * sprehľadnenie, štrukturalizácia a vizualizácia učiva	špecifické metódy a formy výchovy a vzdelávania, napr. ¹ : * program na rozvoj reči, myslenia a iných psychických funkcií * didaktické hry na rozvoj osobnosti dieťaťa/žiaka a jeho poznávanie * sociálna adaptácia * tzv. otvorené vyučovanie (obsah a metódy sa určujú podľa záujmov a schopností jednotlivcov) * pridelovanie úloh zhodujúcich sa so žiakovými najrozvinutejšími zručnosťami (motivácia) * tútorstvo medzi žiakmi * kooperatívne vyučovanie

¹ Horňák in Lechta a kol.: Základy inkluzívnej pedagogiky

Posudzovanie školskej spôsobilosti detí zo SZP

Pri posudzovaní školskej spôsobilosti sa používa metodické usmernenie č. 12/2005-R z 20. 07. 2005, ktorým sa upravuje postup pedagogicko-psychologických poradní pri posudzovaní školskej spôsobilosti detí zo sociálne znevýhodneného prostredia pri prijímaní do 1. ročníka základnej školy, č.CD-2005-6389/10218-1:097 s účinnosťou od 01. 01. 2006.

Pre účely metodického usmernenia sa rozumie

- * sociálne znevýhodneným prostredím prostredie, ktoré vzhľadom na sociálne a jazykové podmienky **nedáva dieťaťu predpoklad na zvládnutie učiva 1. ročníka ZŠ za jeden školský rok,**
- * dieťaťom zo SZP **dieťa s problémami v učení a postojoch,** vzniknutých na základe dysfunkčných sociálnych podmienok vyplývajúcich zo sociálneho vylúčenia (napr. chudoba, nedostatočné vzdelanie rodičov, neštandardné bytové a hygienické podmienky a pod.).

Deti, u ktorých sa pri zápise do 1. ročníka ZŠ **zistili výrazné nedostatky v oblasti komunikácie vo vyučovacom jazyku školy**, je potrebné vyšetriť individuálnymi psychologickými metodikami.

Individuálne psychologické vyšetrenie sa realizuje najneskôr do konca mája v roku, v ktorom má dieťa začať plniť povinnú školskú dochádzku, v primeraných podmienkach podľa konkrétnych možností, napríklad v priestoroch MŠ, ZŠ, CPPPaP a v situácii zohľadňujúcej jeho špecifiká, a to tak, aby miesto vyšetrenia bolo v mieste bydliska alebo čo najbližšie k nemu. V odôvodnených prípadoch je možné dieťa individuálne psychologicky vyšetriť v septembri pri nástupe do ZŠ.

Pri vyšetrovaní detí pochádzajúcich zo SZP a nedostatočne ovládajúcich vyučovací jazyk školy, sa prednostne využíva metodika „**Test školskej spôsobilosti**“ (pre sociálne znevýhodnené deti). V prípade administrovania štandardných metodík u detí zo SZP je nutné výsledky interpretovať na základe individuálneho prístupu. Nadmerne nízke číselné hodnoty vedú k **určeniu potrebných výchovno-vzdelávacích postupov**, nie však k objektívnemu stanoveniu intelektovej úrovne a nie sú dostatočným kritériom na odporúčenie dieťaťa do 1. ročníka špeciálnej základnej školy.

Zistenie zníženej úrovne psychosociálneho vývinu dieťaťa alebo nedostatočné ovládanie vyučovacieho jazyka školy je dôvod na predloženie návrhu príslušnému orgánu štátnej správy v školstve, ktorý so súhlasom zákonného zástupcu dieťaťa rozhodne o jeho zaradení do nultého ročníka ZŠ. **Identifikované oblasti zaostávania dieťaťa umožňujú jeho začlenenie do špecifických stimulačných programov organizovaných CPPPaP.**

Odklad začiatku plnenia povinnej školskej dochádzky sa deťom zo SZP neodporúča, ak im nie je možné zabezpečiť účasť v stimulačných programoch alebo dochádzku do MŠ.

Ak sa diagnostickými vyšetreniami dieťaťa zo SZP vylúči mentálne postihnutie dieťaťa, CPPPaP takéto dieťa **nenavrhuje** na prijatie do špeciálnej základnej školy.

V prípade zaškolenia dieťaťa v prípravnom ročníku alebo v 1. ročníku špeciálnej základnej školy sa odporúča vykonať **rediagnostiku metodikou „RR screening“ (na vylúčenie mentálneho postihnutia pre deti od 6 do 10 rokov)**. Metodiku je vhodné použiť najskôr po 6 mesiacoch školskej dochádzky.

Výchovu a vzdelávanie detí a žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia uvádza § 107 školského zákona.

Zhrnutie

Žiaci zo SZP so ŠVVP sú teda žiaci, ktorí

1. boli vyšetrení v CPPPaP (CŠPP), zistilo sa, že majú špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby,
2. škola im venuje osobitnú starostlivosť podľa odporúčaní centra:
 - a) ak majú ŠVVP z dôvodu nerozvinutých funkcií vplyvom SZP, vzdelávajú sa v
 - nultom ročníku,
 - špecializovanej triede,
 - bežnej triede podľa IVVP,
 - b) ak majú ŠVVP z dôvodu zdravotného znevýhodnenia (napr. mentálneho postihnutia), vzdelávajú sa v
 - špeciálnej škole podľa druhu zdravotného znevýhodnenia (napr. v SZŠ),
 - špeciálnej triede,
 - bežnej triede formou školskej integrácie (podľa IVVP),

(môžu sa vzdelávať aj v bežnej triede bez úprav, ak si rodičia integráciu neprajú).

Pomôcky pre deti a žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia

Pri výchove a vzdelávaní žiakov zo SZP, ktorým boli diagnostikované ŠVVP, sa používajú **pomôcky**:

- názorné pomôcky,
- predmety dennej potreby (reálne predmety alebo modely),
- pomôcky na rozvoj reči, myslenia a iných psychických funkcií (obrázky, literatúra, časopisy, počítačové programy...),
- pomôcky na rozvoj vnímania, pozornosti, pamäti, vôle,
- pomôcky na rozvoj jemnej motoriky,
- pomôcky motivačné.

Pre žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia, ktorí majú špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby, možno použiť **všetky špeciálne pomôcky** spomínané v jednotlivých častiach tohto materiálu.

6. Imigranti

(migranti, prisťahovalci, cudzinci prechodne či trvale žijúci na území SR)

Školský zákon tieto deti a žiakov **nezaraďuje** medzi žiakov so ŠVVP, hoci v mnohých krajinách patria do skupiny detí a žiakov so špeciálnymi potrebami.

Uvádzame ich z dôvodu, že pri výchove a vzdelávaní imigrantov na území SR je potrebné počítať s určitými špecifikami, zvyklosťami a rôznymi postojmi rodičov i samých žiakov.

Medzi špecifiká patrí:

- * odlišné vnímanie a akceptácia zdravotného znevýhodnenia dieťaťa, nadania,
- * rozdielny postoj k diagnostike, intervencii,
- * zisťovanie osobných alebo citlivých anamnestických údajov je považované za urážku, nepatričnosť,
- * rôzne vnímanie: spoločenskej úlohy ženy, authority v rodine (možnosti trestať), zrakového kontaktu (rešpekt alebo pohrdanie), času a presnosti, prejavov nespokojnosti, mimiky, osobných zón a fyzického kontaktu, obsahu konverzácie,
- * rôzne: oslovovanie (krstným menom alebo vykanie), pravidlá zoznamovania, **chápanie vzdelanosti, hodnoty školských vedomostí**, očakávanie iniciatívy alebo zdržanlivosti v reči detí alebo dospelých (**kladenie otázok učiteľovi je vnímané ako urážka**),
- * rôzny názor na **úlohu hry vo vzdelávaní** (vnímaná ako nepatričnosť),
- * očakávanie dlhšieho trvania všeobecnej konverzácie, kým sa prejde k priamym otázkam,
- * nezreteľná výslovnosť či vynechávanie sykaviek, ťažkosti so spodobovaním, s dĺžkou slabík a pod.,
- * premietanie náboženských hodnôt a tradícií do edukačného procesu.

Pri vzdelávaní imigrantov je potrebné podporovať vyučovanie materinského jazyka a kultúry zeme pôvodu, akceptovať rovnosť etnických skupín, kultúr, sociálnych vrstiev, pohlavia a rovnocennosť odlišnej kultúry.

(Vitásková in Lechta a kol.: Základy inkluzívnej pedagogiky)

Ak má dieťa alebo žiak – imigrant diagnostikované **špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby**, používajú sa **kompenzačné pomôcky** podľa druhu zdravotného znevýhodnenia, pomôcky podľa druhu nadania alebo pomôcky na rozvoj reči, myslenia a iných psychických funkcií žiaka zo sociálne znevýhodneného prostredia.

Skratky

ADD	Attention Deficit Disorder - porucha pozornosti
ADHD	Attention Deficit/Hyperactivity Disorder – porucha pozornosti kombinovaná s hyperaktívnym správaním
CNS	centrálne nervová sústava
CPPPAP	centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie
CŠPP	centrum špeciálno-pedagogického poradenstva
DSS	domov sociálnych služieb
ILI	individuálna logopedická intervencia
IKT	informačné a komunikačné technológie
IQ	inteligentný kvocient
IVVP	individuálny výchovno-vzdelávací program
IŽ	integrovateľný žiak
LMD	ľahká mozgová dysfunkcia
MKCH-10	Medzinárodná klasifikácia chorôb, 10. revízia
MP	mentálne postihnutie
MŠ	materská škola
MŠ SR	Ministerstvo školstva Slovenskej republiky (starší názov)
MŠVVaŠ SR	Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky
N	nadanie
PL	pracovný list
POP	pedagogicko-organizačné pokyny
RŠF	rozvíjanie špecifických funkcií
SP	sluchové postihnutie
SŠ	stredná škola
ŠIC	školské inšpekčné centrum
ŠMŠ	špeciálna materská škola
ŠVVP	špeciálna výchovno-vzdelávacia potreba
ŠŠ	špeciálna škola
ŠŠI	Štátna školská inšpekcia
ŠZŠ	špeciálna základná škola (pre žiakov s mentálnym postihnutím)
ŠZŠI	špeciálna základná škola internátna
T-9	Testovanie 9
U	učiteľ
ÚIČ	Úsek inšpekčnej činnosti ŠŠI
UP	učebné pomôcky
VPU	vývinové poruchy učenia
VÚDPAP	Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie
ZŠ	základná škola
Ž	žiak

Zdroje

Literatúra

1. Ďurič Ladislav a kol.: Pedagogická psychológia. Terminologický a výkladový slovník. Bratislava: SPN, 1997.
2. Habšudová, Magdaléna: Špeciálne pomôcky (kompenzačné, rehabilitačné, ortopedické). Bratislava: Ľubor Šeba, 2001.
3. Kollárová, Ema.: Somatopédia I. Trnava: PdF UK, 1984.
4. Kollárová, Ema.: Somatopédia II. Trnava: PdF UK, 1983.
5. Kollárová, Ema.: Somatopédia III. Trnava: PdF UK, 1984.
6. Lechta, Viktor a kol.: Základy inkluzívnej pedagogiky. Dítě s postižením, narušením a ohrozením ve škole. Praha: Portál, s. r. o., 2010.
7. List dr. Dočkala (VÚDPaP) pre CPPP a P (neznámý dátum).
8. Medzinárodná klasifikácia chorôb (MKCH-10).
9. Šedibová, Andrea: Autizmus. ABC autistickej triedy, praktická príručka pre pracovníkov v autistických triedach. Bratislava: Merkur Print, 1998.
10. Vančová, Alica: Edukácia viacnásobne postihnutých. Bratislava: Sapientia, 2002.
11. Vančová, Alica: základy špeciálnej pedagogiky pre prácu so študentmi stredných a vysokých škôl. Bratislava: UK, PdF, katedra špeciálnej pedagogiky, 2007.
12. Vašek, Štefan a kol.: Špeciálna pedagogika pre 3. ročník stredných odborných škôl. Bratislava: SPN, 2001.
13. Vašek, Štefan: Špeciálna pedagogika. Bratislava: Sapientia, 1996.
14. Vašek, Štefan a kol.: Špeciálna pedagogika. Terminologický a výkladový slovník. Bratislava: SPN, 1995.
15. Wikipedia.
16. Zelinková, Olga: Poruchy učení. Praha: Portál, s. r. o., 2003.

<http://www.pinokio.sk/sk/1-9-snoezelen-miestnost>

Právne predpisy, pokyny

1. Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím. Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí SR č. 317/2010 Z. z.
2. Zákon č. 597/2003 Z. z. o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení v znení neskorších predpisov.
3. Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
4. Zákon 447/2008 Z. z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
5. Vyhláška MŠ SR č. 282/2008 Z. z. o stredných školách.
6. Vyhláška MŠ SR č. 307/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní žiakov s intelektovým nadaním.
7. Vyhláška MŠ SR č. 318/2008 Z. z. o ukončovaní štúdia na stredných školách v znení neskorších predpisov.
8. Vyhláška MŠ SR č. 320/2008 Z. z. o základnej škole.
9. Vyhláška MŠ SR č. 322/2008 Z. z. o špeciálnych školách.
10. Vyhláška MŠ SR č. 325/2008 Z. z. o školských zariadeniach výchovného poradenstva a prevencie.
11. Vyhláška MŠ SR č. 649/2008 Z. z. o účele použitia príspevku na žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia v znení neskorších predpisov.
12. Nariadenie vlády SR č. 630/2008 Z. z., ktorým sa ustanovujú podrobnosti rozpisu finančných prostriedkov zo štátneho rozpočtu pre školy a školské zariadenia v znení neskorších predpisov.
13. Štátny vzdelávací program pre 1. stupeň základnej školy v SR ISCED 1 - primárne vzdelávanie, schválený MŠ SR 19. júna 2008.
14. Štátny vzdelávací program pre 2. stupeň základnej školy v SR ISCED 2 - nižšie sekundárne vzdelávanie, schválený MŠ SR 19. júna 2008.
15. Štátny vzdelávací program pre gymnáziá – ISCED 3A – vyššie sekundárne vzdelávanie schválený MŠ SR dňa 19. júna 2008.
16. Vzdelávací program pre žiakov s mentálnym postihnutím ISCED 0 – predprimárne vzdelávanie, ISCED 1 – primárne vzdelávanie ako súčasť štátneho vzdelávacieho programu schválený MŠ SR pod č. CD-2008-18550/39582-1:914 dňa 26. mája 2009.
17. Vzdelávací program pre žiakov so sluchovým postihnutím ISCED 0 – predprimárne vzdelávanie, ISCED 1 – primárne vzdelávanie, ISCED 2 – nižšie sekundárne vzdelávanie, ISCED 3 – vyššie sekundárne vzdelávanie

ako súčasť štátneho vzdelávacieho programu schválený MŠ SR pod č. CD-2008-18550/39582-1:914 dňa 26. mája 2009.

18. Vzdelávacie program pre žiakov so zrakovým postihnutím ISCED 0 – predprimárne vzdelávanie, ISCED 1 – primárne vzdelanie, ISCED 2 – nižšie sekundárne vzdelanie, ISCED 1B – primárne umelecké vzdelanie, ISCED 2B – nižšie sekundárne umelecké vzdelanie, ISCED 3 – vyššie sekundárne vzdelanie, ISCED 5 B – vyššie odborné vzdelávanie schválený MŠ SR pod č. CD-2008-18550/39582-1:914 dňa 26. mája 2009.
19. Vzdelávacie program pre žiakov s telesným postihnutím ISCED 0 – predprimárne vzdelávanie, ISCED 1 – primárne vzdelávanie, ISCED 2 – nižšie sekundárne vzdelávanie, 2B – nižšie stredné odborné vzdelávanie ako súčasť štátneho vzdelávacieho programu schválený MŠ SR pod č. CD-2008-18550/39582-1:914 dňa 26. mája 2009.
20. Vzdelávacie program pre deti a žiakov s narušenou komunikačnou schopnosťou ISCED 0 – predprimárne vzdelávanie, ISCED 1 – primárne vzdelávanie, ISCED 2 – nižšie sekundárne vzdelávanie ako súčasť štátneho vzdelávacieho programu schválený MŠ SR pod č. CD-2008-18550/39582-1:914 dňa 26. mája 2009.
21. Vzdelávacie program pre deti a žiakov s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami ISCED 0 – predprimárne vzdelávanie ako súčasť štátneho vzdelávacieho programu schválený MŠ SR pod č. CD-2008-18550/39582-1:914 dňa 26. mája 2009.
22. Vzdelávacie program pre žiakov s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami (bez mentálneho postihnutia) ISCED 1 – primárne vzdelávanie, ISCED 2 – nižšie sekundárne vzdelávanie ako súčasť štátneho vzdelávacieho programu schválený MŠ SR pod č. CD-2008-18550/39582-1:914 dňa 26. mája 2009.
23. Vzdelávacie program pre žiakov s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi poruchami (s mentálnym postihnutím) ISCED 1 – primárne vzdelávanie ako súčasť štátneho vzdelávacieho programu schválený MŠ SR pod č. CD-2008-18550/39582-1:914 dňa 26. mája 2009.
24. Vzdelávacie program pre žiakov s viacnásobným postihnutím ISCED 1 – primárne vzdelávanie, ISCED 2 – nižšie sekundárne vzdelávanie ako súčasť štátneho vzdelávacieho programu schválený MŠ SR pod č. CD-2008-18550/39582-1:914 dňa 26. mája 2009.
25. Vzdelávacie program pre deti a žiakov hluchoslepých ISCED 0 – predprimárne vzdelávanie, ISCED 1 – primárne vzdelanie, ISCED 2 C - pre praktickú školu ako súčasť štátneho vzdelávacieho programu schválený MŠ SR pod č. CD-2008-18550/39582-1:914 dňa 26. mája 2009.
26. Vzdelávacie program pre žiakov chorých a zdravotne oslabených ISCED 0 – predprimárne vzdelávanie, ISCED 1 – primárne vzdelávanie, ISCED 2 – nižšie sekundárne vzdelávanie ako súčasť štátneho vzdelávacieho programu schválený MŠ SR pod č. CD-2008-18550/39582-1:914 dňa 26. mája 2009.
27. Vzdelávacie program pre žiakov s vývinovými poruchami učenia ISCED 1 – primárne vzdelávanie, ISCED 2 – nižšie sekundárne vzdelávanie ako súčasť štátneho vzdelávacieho programu schválený MŠ SR pod č. CD-2008-18550/39582-1:914 dňa 26. mája 2009.
28. Špecifiká výchovy a vzdelávania žiakov s vývinovými poruchami učenia (VPU) v strednej škole. Doplnok k Vzdelávaciemu programu pre žiakov s vývinovými poruchami učenia (ISCED 3) schválilo MŠVVaŠ SR pod č. 2011-11209/27407:1-914 dňa 31. augusta 2011.
29. Vzdelávacie program pre žiakov s poruchou aktivity a pozornosti ISCED 1 – primárne vzdelávanie, ISCED 2 – nižšie sekundárne vzdelávanie ako súčasť štátneho vzdelávacieho programu schválený MŠ SR pod č. CD-2008-18550/39582-1:914 dňa 26. mája 2009.
30. Vzdelávacie program pre žiakov s poruchami správania ISCED 1 – primárne vzdelávanie, ISCED 2 - nižšie sekundárne vzdelávanie, ISCED 2C - nižšie stredné odborné vzdelávanie, ISCED 3C – stredné odborné vzdelávanie, ISCED 3 – sekundárne vzdelávanie ako súčasť štátneho vzdelávacieho programu schválený MŠ SR pod č. CD-2008-18550/39582-1:914 dňa 26. mája 2009.
31. Vzdelávacie program pre 1. stupeň základnej školy pre žiakov so všeobecným intelektovým nadaním ISCED 1 – primárne vzdelanie ako súčasť štátneho vzdelávacieho programu schválený MŠ SR pod č. CD-2008-18550/39582-1:914 dňa 26. mája 2009.
32. Vzdelávacie program pre 2. stupeň pre žiakov so všeobecným intelektovým nadaním ISCED 2 – nižšie sekundárne vzdelanie ako súčasť štátneho vzdelávacieho programu schválený MŠ SR pod č. CD-2008-18550/39582-1:914 dňa 26. mája 2009.
33. Vzdelávacie program pre gymnáziá pre žiakov so všeobecným intelektovým nadaním ISCED 3a – vyššie sekundárne vzdelanie ako súčasť štátneho vzdelávacieho programu schválený MŠ SR pod č. CD-2008-18550/39582-1:914 dňa 26. mája 2009.
34. Rámcový obsah vzdelávania predmetu Rozvíjanie špecifických funkcií (RŠF) pre 1. až 9. ročník ZŠ pre žiakov s vývinovými poruchami učenia. Vzdelávacie program ako súčasť štátneho vzdelávacieho programu schválilo MŠ SR pod číslom CD-2008-18550/39582-1:914 dňa 26. mája 2009.
35. Rámcový obsah vzdelávania predmetu Individuálna logopedická intervencia (ILI) pre prípravný až 9. ročník ZŠ pre žiakov s narušenou komunikačnou schopnosťou a pre žiakov s vývinovými poruchami učenia.

Vzdelávací program ako súčasť štátneho vzdelávacieho programu schválilo MŠ SR pod číslom CD-2008-18550/39582-1:914 dňa 26. mája 2009.

36. Štátne vzdelávacie programy pre odborné školstvo – <http://www.siov.sk/statne-vzdelavacie-programy>
37. Opatrenie Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky č. 7/2008, ktorým sa ustanovuje zoznam pomôcok a maximálne zohľadňované sumy z ceny pomôcok.
38. Úloha školského špeciálneho pedagóga v základnej škole. Informatívno-metodický materiál schválilo MŠ SR dňa 10. septembra 1999 pod číslom 260/1999–44.
39. Žiak s poruchami správania v základnej a strednej škole, metodicko-informatívny materiál schválený MŠVVaŠ SR dňa 10. 04. 2013 pod číslom 2013-3982/16490:4-914 s účinnosťou od 1. septembra 2013.
40. Výchovno-vzdelávací program žiaka so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami v základnej škole. Program pre intelektovo nadaného žiaka. Schválilo Ministerstvo školstva SR dňa 25. augusta 2005 pod č. CD-2005-19373/26374-1:091 s platnosťou od 1. septembra 2005. Aktualizované k 1. septembru 2008.
41. Metodické pokyny na zaraďovanie detí do špeciálnych výchovno-vzdelávacích programov pre intelektovo nadaných žiakov c. CD-2005-19376/26377-1:091 schválené MŠ SR dňa 25. augusta 2005 s platnosťou od 1. septembra 2005, aktualizované k 1. septembru 2008.
42. Informačno-metodický materiál k organizácii výchovy a vzdelávania integrovaných intelektovo nadaných žiakov v 1. – 4. ročníku základnej školy. Schválilo MŠ SR dňa 25. augusta 2005 pod č. CD-2005-19375/26373-1:091 s platnosťou od 1.9.2005. Aktualizované k 1. septembru 2008.
43. Návrh na prijatie žiaka so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami do ŠŠ, ŠMŠ, MŠ, ZŠ, SŠ; Tlačivo 428 MŠVVaŠ SR 2013/2014.
44. Pedagogicko-organizačné pokyny na školský rok 2003/2004.
45. Pedagogicko-organizačné pokyny na školský rok 2004/2005.
46. Pedagogicko-organizačné pokyny na školský rok 2005/2006.
47. Pedagogicko-organizačné pokyny na školský rok 2006/2007.
48. Pedagogicko-organizačné pokyny na školský rok 2007/2008.
49. Pedagogicko-organizačné pokyny na školský rok 2008/2009.
50. Pedagogicko-organizačné pokyny na školský rok 2009/2010.
51. Pedagogicko-organizačné pokyny na školský rok 2010/2011.
52. Pedagogicko-organizačné pokyny na školský rok 2011/2012.
53. Pedagogicko-organizačné pokyny na školský rok 2012/2013.
54. Pedagogicko-organizačné pokyny na školský rok 2013/2014.
55. Pedagogicko-organizačné pokyny na školský rok 2014/2015.
56. Koncepcia výchovy a vzdelávania detí so zdravotným postihnutím schválená MŠ SR 18.12.2000 na obdobie do roku 2015.
57. Testovanie žiakov 9. ročníka ZŠ T9-9 2014, NÚCEM.

Bratislava 31. 03. 2012

Spracovala: PaedDr. Jarmila Žaškovská, ŠŠI Bratislava

Pripomienkovala: Mgr. Dagmar Záborská, ŠIC Banská Bystrica

Ku kapitolám 3.9, 3.10, 3.11 a 5 poskytla úvodné informácie, podkladový materiál a pripomienky PaedDr. Lýdia Križanová, PhD., CPPPaP Bratislava III

Aktualizovala 16. 06. 2014: PaedDr. J. Žaškovská